

**UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Irma Kyselá

Archiv a archivní pramen ve výuce dějepisu

Olomouc 2018

vedoucí práce: Mgr. Pavel Krákora, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů.

Ve Valašském Meziříčí, dne 19. 4. 2018

.....

Irma Kyselá

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucímu mé bakalářské práce panu Mgr. Pavlu Krákorovi, Ph.D. za odborné a trpělivé vedení, za rady a vstřícnost při konzultacích. Můj velký dík patří také panu archiváři Mgr. Zdeňku Pomklovi ze Státního okresního archivu Vsetín za jeho čas, ochotu a cenné připomínky při tvorbě bakalářské práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá praktickým využitím archivu a archivního pramene ve výuce dějepisu. Seznamuje čtenáře s archivem a jeho významem pro dějepisné vyučování, podává návod, jak zorganizovat návštěvu archivu a na pěti pracovních listech ukazuje, jak lze využít archivní materiály.

Klíčová slova: archiv, archivní pramen, paměťové instituce, učitel, dějepis, exkurzní vyučování, návod, příručka, pracovní listy,

Annotation

The Bachelor thesis focuses on practical use of archive and historical source in history teaching. It introduces the reader to archive and its significance for history teaching, explains how to organize an excursion in archive and shows on five worksheets how to use archive material.

Keywords: archive, historical source, memory institutions, teacher, history teaching, excursion, instructions, manual, worksheets

Obsah

Úvod	7
1 Teoretická část (Teoreticko-didaktická problematika)	9
1.1 Obecně o archivu a archivnictví	9
1.1.1 Definice archivu	9
1.1.2 Archiv jako paměťová instituce	10
1.1.3 Vývoj archivů a archivnictví	11
1.1.4 Systém archivů v České republice dnes	12
1.1.5 Státní okresní archiv Vsetín (SOkA Vsetín)	12
1.2 Zařazení archivu do výuky dějepisu	15
1.2.1 Dějepis v rámci RVP	15
1.2.2 Význam archivu pro dějepisné vyučování	16
1.2.3 Mimotřídní vyučovací formy	17
1.2.4 Paměťové instituce do škol	18
2 Praktické využití spolupráce s archivem ve výuce dějepisu	19
2.1 Přínosy a možná úskalí spolupráce s archivem	19
2.2 Možnosti využití archivu	21
2.2.1 Učitelova návštěva archivu a příprava materiálů pro výuku	21
2.2.2 Samotná návštěva archivu se žáky	22
2.2.3 Digitální prameny a webové stránky pro práci s historickými prameny	23
2.2.4 Využití spisovny školy	26
2.3 Místo archivu ve výuce dějepisu	27
2.3.1 Kdy zařadit archiv do výuky	27
2.3.2 Zásada věkové přiměřenosti	27
2.3.3 Historické semináře a zájmové kroužky	28
2.4 Průběh návštěvy v archivu	28

2.4.1	Badatelský řád	28
2.4.2	Badatelský list	29
2.4.3	Orientace v archiváliích.....	29
2.5	Nejzajímavější archivní fondy.....	30
2.6	Nároky na učitele při organizaci exkurzního vyučování	34
2.7	Formální náležitosti při spolupráci s archivem	34
2.7.1	Jak kontaktovat archiv	34
2.7.2	Poplatky za návštěvu v archivu	35
2.7.3	Potřebné formuláře pro návštěvu archivu.....	35
3	Praktická část	37
3.1	Dotazník k využití archivu ve výuce dějepisu.....	37
3.2	Ukázkové pracovní listy	38
3.2.1	Pracovní list – Rodinný strom	38
3.2.2	Pracovní list – Školní kronika	38
3.2.3	Pracovní list – Čtení starého písma	39
3.2.4	Pracovní list – Dobové reklamy	39
3.2.5	Pracovní list – Archiv a matematika.....	40
	Závěr	41
	Seznam použité literatury a zdrojů	43
	Seznam obrázků v textu	45
	Seznam příloh	46
	Přílohy	47

Úvod

„Nuda je smrtelný hřích učitele.“¹ Tuto větu pronesl německý filosof, psycholog a pedagog Johann Friedrich Herbart, který dbal ve vyučování hlavně na vzbuzení mnohostranného zájmu v žácích, čímž chtěl docílit jejich pozornosti a lepšího osvojení dané látky. I dnes se mnoho učitelů snaží inovovat výuku svých předmětů, aby žáky lépe motivovali k práci a studiu, a aby pro ně vyučování nebylo „nudou“. Nejinak je tomu také u učitelů dějepisu a právě využití archivu a archivních pramenů v hodinách dějepisu, které je předmětem této bakalářské práce, by mohlo přispět ke zpestření výuky jak na středních, tak i na základních školách.

K tématu *Archiv a archivní pramen ve výuce dějepisu* jsem dospěla již při mém studiu na gymnáziu, kdy jsme v rámci historického zájmového kroužku navštěvovali Státní okresní archiv ve Vsetíně, s jehož pomocí jsme sestavovali nejprve své rodokmeny a později jsme zde čerpali informace a materiály pro tvorbu středoškolských odborných prací. Spolupráce s archivem byla pro mne velkým přínosem a napadlo mě, že by návštěva archivu a práce s archivními prameny nemusela být realizována jen v rámci zájmového kroužku, ale také při běžné výuce dějepisu, což mne vedlo k napsání této bakalářské práce.

Úkolem práce je nejen čtenáře seznámit s archivem a jeho využitím ve výuce dějepisu, ale také popsat, jak může prakticky fungovat spolupráce archivu se školou, jaké jsou její výhody a nevýhody a co vše je potřeba pro její organizaci zařídit. Cílem je zhotovení příručky pro učitele, která by mohla posloužit jako návod v případě, že by učitel chtěl ve výuce využívat archivu a primárních pramenů, a také vytvoření několika ukázkových pracovních listů s použitím archivních materiálů.

Práce se skládá ze tří částí – teoretické části, „příručky“ neboli praktického využití archivu ve výuce dějepisu a praktické části.

V teoretické části je podán obecný popis archivu, jeho funkce a vývoje a v krátkosti je zde zmíněn také Státní okresní archiv Vsetín (SOkA Vsetín), který posloužil jako konkrétní badatelský archiv k této bakalářské práci. Dále je předmětem teoretické části zařazení spolupráce s paměťovými institucemi, mezi které archiv spadá, do výuky dějepisu a jak je tato mimotřídní vyučovací forma zanesena v Rámcovém vzdělávacím programu (RVP).

---

¹ SVOBODA, Martin. Citace o škole. *Citáty slavných osobností* [online]. 2018 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty-o-skole/>

Ve druhé části práce, která má představovat návod nebo příručku pro učitele, kteří se rozhodnou praktikovat spolupráci s archivem ve svých hodinách dějepisu, jsou hned na začátku čtenáři seznámeni s přínosy, ale i možnými stinnými místy této formy výuky. Dále jsou zde popsány možnosti využití archivu ve výuce dějepisu a uvedeny praktické informace pro organizaci návštěvy v archivu.

Předmětem poslední, praktické části je tvorba ukázkových pracovních listů, ve kterých je využito materiálů SOkA Vsetín a přiložen je také dotazník, který má za úkol zjistit, zda učitelé dějepisu vidí smysl ve využití archivu ve své výuce dějepisu.

Pro teoretickou část práce bylo čerpáno z odborné literatury týkající se archivnictví a didaktiky dějepisu. V praktické části a příručce bylo využito hlavně spolupráce se SOkA Vsetín, kde jsem čerpala nejen materiály pro tvorbu bakalářské práce, ale vyposlechla také četné zkušenosti tamních archivářů s organizací exkurzního vyučování pro školy.

Jelikož téma využití archivu a archivních pramenů ve výuce dějepisu není nikde komplexně zpracováno, doufám, že by má bakalářská práce mohla být přínosem pro učitele, kteří by jako oživení výuky zvolili takovouto formu exkurzního vyučování.

1 Teoretická část (Teoreticko-didaktická problematika)

1.1 Obecně o archivu a archivnictví

1.1.1 Definice archivu

Pojem archiv je řeckého původu (ze slova Archeion) a nejprve znamenal vládní či úřední instituci a její budovu a později také písemnosti, které vznikly úřední činností této instituce.²

Dnes je termín nejčastěji chápán ve třech významech:

1. archiv jako instituce
2. archiv jako budova
3. archiv jako soubor vybraných písemností spjatých společným původem (takto ale označován nesprávně, viz níže).³

Archiv ve významu instituce má za úkol shromažďovat, zpracovávat, zpřístupňovat a trvale uchovávat historicky cenné písemnosti a příbuzné obrazové a zvukové materiály, které vznikly soustavnou organickou činností svých původců (institucí, úřadů, podniků a právnických i fyzických osob) a to podle územní nebo věcné příslušnosti. Tyto dokumenty později slouží pro vědecké a praktické využití, jak původcům, u kterých písemnosti vznikly, tak k účelům bádání pro různé vědní obory. Pojem archiv je často nesprávně zaměňován se spisovnou (spisovou službou). Ta zahrnuje veškerou dokumentární činnost určité instituce a můžeme ji chápat také jaké úschovnu či sklad vyřízených spisů instituce. Archiv na rozdíl od spisovny shromažďuje jen dokumenty cennější, které mají trvalou hodnotu, a právě ze spisoven si je po určité době vybírá pro uchování.⁴

Archiv můžeme také chápat jako budovu, ve které jsou dokumenty uchovávány.

Nesprávně je pojem archiv také prezentován jako soubor dokumentárních materiálů, které vznikly organickou činností jednoho určitého původce (instituce, úřadu, organizace, podniku, ale také rodiny a osoby). Toto je však starší pojetí termínu a dnes tato definice odpovídá pojmu archivní fond. Většinou je v archivech uchováváno více archivních fondů, někdy ale tvoří archiv jen jeden fond a proto je ztotožňován s celým archivem.⁵

---

² BARTOŠ, Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc, 2000, s. 10.

³ POKORNÝ, Radek. Archivní teorie a metodika. In: SULITKOVÁ, Ludmila. *Archivnictví a spisová služba*. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem ve spolupráci s nakladatelstvím Scientia, spol. s r.o., 2017, s. 3.

⁴ BARTOŠ, Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc, 2000, s. 11.

⁵ BARTOŠ, Josef. *Úvod do metodiky historického bádání a nauky o pramenech*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1999, s. 23.

Archivní fond – soubor dokumentů, který vznikl organicky z činnosti jednoho určitého původce.

Původce – může být instituce, úřad, organizace, podnik, fyzická i právnická osoba.

Archivní sbírka – soubor archiválií navzájem propojených jedním nebo několika společnými znaky vzniklých na základě sběrné činnosti archivu bez ohledu na původce.

Spisovna – místo určené k uložení, vyhledávání a předkládání dokumentů pro potřebu původce a k provádění skartačního řízení.⁶

Archiválie = archivní dokumenty – písemné, obrazové, zvukové a jiné záznamy, které mají trvalou dokumentární hodnotu.⁷

Archivní pomůcky – průvodce po archivních fondech, inventáře, katalogy, rejstříky

Důležitým pojmem v archivnictví je tzv. **provenienční princip**, který dnes platí jako hlavní zásada archivnictví po celém světě a je založen na respektování původu archiválií. Základním celkem archivu je podle tohoto principu archivní fond a při pořádání fondu je důležité dbát na původní rozčlenění, jaké bylo u původce.⁸

1.1.2 Archiv jako paměťová instituce

Instituce, které pečují o takzvanou *paměť národa* a starají se o ochranu a zpřístupňování dokumentů kulturního dědictví označujeme jako *paměťové instituce*. Řadíme mezi ně knihovny, muzea, výzkumné ústavy, univerzity a samozřejmě také archivy.

Knihovny, jako jedny z hlavních typů paměťových institucí, mají ve svých sbírkách převážně tištěné, někdy ale i rukopisné dokumenty, které slouží jak pro vědecké účely, tak pro širokou veřejnost. Knihovní materiál je z velké většiny nakupován a knihovně není nijak vymezeno, odkud má své fondy získávat. Materiály jsou tzv. multiplicitní, což znamená, že jsou uloženy ve více knihovnách a nejde pouze o originály, jako tomu je u muzejního a archivního materiálu.⁹

V *muzeích* jsou soustředěny nejčastěji hmotné prameny, ale často v nich můžeme najít také písemné dokumenty, které se určitým způsobem váží k hmotným předmětům. Muzejní předměty neboli muzeálie jsou nejčastěji získávány sběrem, koupí či darem a jsou to většinou originály. Důležitým pojmem je **muzejní sbírka**, což je soubor předmětů, které vznikly nebo

---

⁶ Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů.

⁷ POKORNÝ, Radek. Archivní teorie a metodika. In: SULITKOVÁ, Ludmila. *Archivnictví a spisová služba*. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem ve spolupráci s nakladatelstvím Scientia, spol. s r.o., 2017, 51 s.

⁸ BARTOŠ, Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc, 2000, s. 27

⁹ ALTMAN, Karel. *Úvod do studia dějin národopisu na Moravě*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s.109.

byly shromážděny lidskou činností, a které jsou navzájem propojeny určitými vazbami.

Do *archivů* se ukládají hlavně písemnosti psané, ale i tištěné, kreslené nebo rýsované, které vzešly z organické úřední činnosti různých původců. Ti mají po určitém čase povinnost vybrané dokumenty převést do archivu ve své sběrné oblasti. Tato povinnost pro ně vyplývá ze zákona¹⁰ a tímto se archivy liší od knihoven a muzeí, jelikož přísun archivního materiálu (archiválií) je automatický a nevyhnutelný. Další rozdíl oproti knihovnám a muzeím je ten, že archiválie jsou chráněny určitou ochrannou lhůtou, než jsou zprostředkovány veřejnosti.¹¹

Hranice mezi těmito třemi hlavními typy paměťových institucí jsou velice úzké a často je problém daný pramen či dokument správně zařadit.

1.1.3 Vývoj archivů a archivnictví

Snaha uchovávat cenné písemnosti a dokumenty existuje již od starověku. Nejdříve se psalo na hliněné destičky, později se využívalo méně trvanlivých materiálů, jako byly dřevěné tabulky, papyrus či pergamen. Uchovávaly se hlavně dokumenty, které měly velký význam pro chod tehdejší společnosti (zákony, práva obyvatel atd.) a tedy i jejich ochrana byla velice důležitá. Místa, kde se tyto cenné písemnosti ukládaly, se většinou nacházela při chrámech či radnicích. Později také všechna města musela uchovávat své doklady nejdůležitějších právních aktů a vést tedy své speciální archivy.

V období středověku pokračovalo vedení kancelářských registrů (hlavně tedy kanceláře císařské a papežské), ale o archivu a jeho systematickém vedení můžeme mluvit až od 16. století. To existovaly dva typy archivů – listinné a správní. V listinných archivech se uchovávaly hlavně důležité písemnosti panovníků, církve a postupně i šlechty a měst a tyto dokumenty byly pro jejich vlastníky tak důležité, že vlastně představovaly část jejich pokladu a byly uchovávány na nejbezpečnějších místech. Správní archivy shromažďovaly běžné kancelářské písemnosti ze sféry správní, soudní a finanční a s postupem času a přibýváním dokumentů, přišla i potřeba třídění archiválií a vznikaly archivní pomůcky (repertáře, indexy atd.).

Osvícenství a 18. století s sebou přineslo to, že se archivy začínaly utvářet jako samostatné instituce, které zpřístupňovaly archiválie také pro vědecké bádání a veřejnost. Roku 1749 vzniká ve Vídni centrální archiv monarchie, kde byly ukládány státoprávní dokumenty.

---

¹⁰ Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů

¹¹ SULITKOVÁ, Ludmila. *Archivnictví a spisová služba*. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem ve spolupráci s nakladatelstvím Scientia, spol. s r.o., 2017, s. 3.

Od 19. století se začal zvyšovat zájem o archivy jako o významný zdroj pro vědecké bádání. Se vznikem nových států vznikají také státní archivy, které měly za úkol uchovávat písemnosti konkrétní země a jejich úřadů a to i zpětně až do dob středověku. Z těchto archivů se později staly centrální archivy.¹²

Až do 19. století se uplatňoval **princip pertinence** neboli vztahový princip, tedy třídění archiválií podle obsahové příbuznosti bez ohledu na původ. S rozvojem bádání v archivu se ale tento princip ukázal jako nevyhovující, a proto byl zaveden **provenienční princip** (viz výše), který funguje dodnes.¹³

1.1.4 Systém archivů v České republice dnes

Archivní síť v České republice je tvořena těmito institucemi:

- *Státní archivy*
  - *Národní archiv (do roku 2004 Státní ústřední archiv)*
  - *Archiv bezpečnostních složek*
  - *Státní oblastní archivy (v Praze, Třeboni, Plzni, Litoměřicích, Zámrsku, Moravský zemský archiv v Brně, Zemský archiv v Opavě)*
  - *Vnitřními organizačními jednotkami státních oblastních archivů jsou bývalé okresní archivy. Pod MZA Brno spadá Státní okresní archiv Vsetín, který posloužil jako konkrétní badatelský archiv pro tuto bakalářskou práci.*
- *Specializované archivy*
- *Bezpečnostní archivy*
- *Archivy územních samosprávných celků*
- *Soukromé archivy*¹⁴

1.1.5 Státní okresní archiv Vsetín (SOkA Vsetín)

Historie

Státem organizovaná péče o archivní materiály v oblasti dnes už bývalého okresu Vsetín sahá do roku 1943, kdy byly výnosem ministerstva vnitra č. 1680/P-43 zřizovány samostatné městské archivy ve městech, které dosud takovéto archivy neměly. Na Vsetínsku tak vznikl Městský archiv ve Valašském Meziříčí, ve Vsetíně a v Rožnově pod Radhoštěm.

---

¹² SULITKOVÁ, Ludmila. *Archivnictví a spisová služba*. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem ve spolupráci s nakladatelstvím Scientia, spol. s r.o., 2017, s. 6.

¹³ BARTOŠ, Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc 2000, s. 26.

¹⁴ Adresář archivů. *Česká archivní společnost* [online]. Praha, 2018 [cit. 2018-03-28]. Dostupné z: <http://cesarch.cz/archivnictvi/adresar-archivu/>

Samozřejmě, že již dávno předtím existovaly soubory různých dokumentů a historicky cenných písemností, které vznikaly z organické činnosti měst, úřadů a institucí, avšak nebylo nijak legislativně stanoveno jejich ukládání do bezpečných prostor. Starost o tyto dokumenty a jejich uspořádání a sepisování tak většinou závisela na uvědomělosti vlastníků instituce, kteří tušili, že by jejich počínání mohlo mít praktické využití.¹⁵

V roce 1947 došlo ke zřízení okresních archivů ve Vsetíně a ve Valašské Meziříčí, kdy ale ten valašskomeziříčský byl spíše jen formální záležitostí. Okresní archivy měly mnoho problému, jako například nekvalifikovanost personálu, málo prostoru nebo komplikace s včleněním městských archivů pod okresní.¹⁶

Roku 1960 proběhla územně správní reforma, kdy došlo ke sloučení okresu Vsetín a Valašské Meziříčí a tím byly i okresní archivy spojeny v jeden celek. Zřizovatelem sloučením vzniklého Okresního archivu Vsetín byl Okresní národní výbor ve Vsetíně, který bohužel neprojevoval velký zájem o jeho chod a archiv stále trpěl nedostatkem prostor. Vsetínské pracoviště bylo umístěno v přízemí staré radnice, valašskomeziříčské sídlilo v suterénu budovy bývalého Okresního národního výboru na dnešní Sokolské ulici ve Valašském Meziříčí. K dispozici mu byly ještě dvě místnosti v přízemí zámku Kinských ve Valašském Meziříčí – Krásně.¹⁷

Postupně získával archiv další depozitáře například v římskokatolických farách v Rožnově pod Radhoštěm a v Kelči či ve zrušených školách v Lhotce nad Bečvou, Vysoké a Němeticích. Stále však archiv trpěl nedostatkem bezpečných prostor pro ukládání archiválií, ke kterým by byl snadný přístup. Situace vyžadovala výstavbu nové archivní budovy, avšak projekty z roku 1967, 1989 a 1991 nikdy nebyly realizovány.¹⁸

Od roku 1990 se stal zřizovatelem Okresního archivu Okresní úřad ve Vsetíně a od roku 1992 byl Okresní archiv ve Vsetíně přejmenován na Státní okresní archiv ve Vsetíně. Dlouho očekávanou archivní budovu získal SOkA Vsetín v roce 1995, kdy byla zakoupena a přestavěna budova bývalé závodní jídelny Okresního stavebního podniku v ulici 4. května ve Vsetíně.¹⁹

Od roku 2002 je zřizovatelem SOkA Vsetín Moravský zemský archiv v Brně.²⁰

Současnost

---

¹⁵BALETKA, Ladislav. *Sborník Státního okresního archivu Vsetín*. Brno: Moravský zemský archiv, 2006, s. 4.

¹⁶BALETKA, Ladislav. *Sborník Státního okresního archivu Vsetín*. Brno: Moravský zemský archiv, 2006, s. 5.

¹⁷BALETKA, Ladislav. *Sborník Státního okresního archivu Vsetín*. Brno: Moravský zemský archiv, 2006, s. 35.

¹⁸ Historie. *Státní okresní archiv Vsetín* [online]. Brno: Moravský zemský archiv v Brně, 2018. [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://vsetin.mza.cz/historie-9>

¹⁹BALETKA, Ladislav. *Sborník Státního okresního archivu Vsetín*. Brno: Moravský zemský archiv, 2006, s. 8.

²⁰BALETKA, Ladislav. *Sborník Státního okresního archivu Vsetín*. Brno: Moravský zemský archiv, 2006, s. 36.

Dnes spadá SOkA Vsetín nadále pod Moravský zemský archiv v Brně a pečuje o archivy měst, obcí, far a děkanství, řemeslnických cechů, spolků, ale také písemnosti soudů, národních výborů a jiných institucí. V archivu jsou rovněž uloženy písemné pozůstalosti vlastivědných a kulturních pracovníků a významných veřejných činitelů, sbírka novin a časopisů, rozsáhlá sbírka map a plánů a sbírka fotografií, které jsou neustále rozšiřovány. Bohatým zdrojem informací je také příruční knihovna. Obsahuje téměř 19 tisíc svazků a je využívána pracovníky archivu a jeho návštěvníky.²¹

Archiv sídlí stále na ulici 4. května u bývalého pivovaru ve Vsetíně. Ředitelem archivu je PhDr. Tomáš Baletka, Ph.D. a v archivu pracuje dalších pět archivářů. K dnešnímu dni (5. 4. 2018) je v archivu uloženo přibližně 5 500 bm archiválií, z toho je jich asi polovina zpracovaná. Více informací o SOkA Vsetín je možno naleznout na webových stránkách archivu: <http://vsetin.mza.cz/>.

Obrázek 1: Budova SOka Vsetín na ulici 4. května ve Vsetíně (foto: Z. Pomkla 2014)

---

²¹ Profil SOkA Vsetín. *Státní okresní archiv Vsetín* [online]. Brno: Moravský zemský archiv v Brně, 2018. [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://vsetin.mza.cz/informace-1>

1.2 Zařazení archivu do výuky dějepisu

1.2.1 Dějepis v rámci RVP

Od roku 2004 byl do českého vzdělávání na základě školského zákona²² zaveden systém dvou úrovní tvorby vzdělávacích programů – státní a školní.

Na státní úrovni jsou pro jednotlivé stupně a obory vzdělávání tvořeny tzv. rámcové vzdělávací programy (RVP), které charakterizují obecné cíle vzdělávání a zamýšlené výstupy (cílové kompetence), vymezují věcné oblasti vzdělávání a jejich obsahy a také stanovují pravidla evaluace.

Na školní úrovni si jednotlivé školy na základě RVP vytvářejí své vlastní školní vzdělávací programy (ŠVP) pro každý ročník a pro každý obor vzdělávání.

Dějepis je v rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) začleněn na prvním stupni, kde se ale ještě nehovoří přímo o dějepisu, do vzdělávacího celku Člověk a jeho svět. Ten je ještě dělen na pět celků, z nichž nejbližší budoucímu předmětu dějepis je celek Lidé a čas, kde se žáci učí rozumět plynutí času a od událostí v jejich rodině se postupně dostanou až k nejdůležitějším historickým událostem naší vlasti. Na prvním stupni je snaha hlavně probudit v dětech zájem o minulost. Na druhém stupni je poté dějepis společně s výchovou k občanství součástí oblasti Člověk a společnost, která přímo navazuje na předchozí oblast Člověk a jeho svět. V dějepise získávají žáci základní poznatky o konání člověka v minulosti a posláním je uchování historické paměti. Vzdělávací obor dějepis je dále rozdělen na několik celků podle nejdůležitějších historických fenoménů²³

Pro středoškolské vzdělávání jsou vytvořeny rámcové vzdělávací programy pro gymnázia, gymnázia se sportovní přípravou a pro střední odborné vzdělávání. Předmět dějepis je v RVP pro gymnázia uveden jako samostatná vzdělávací oblast a náplň předmětu a očekávané cíle jsou rozděleny podle dějinných epoch.²⁴ V případě středního odborného vzdělávání má každý obor samostatný RVP, do kterého je dějepis různě začleňován i pomocí průřezových témat a nejčastěji se řadí do skupiny společenskovedního vzdělávání.

Průřezová témata

Povinnou součástí základního vzdělávání tvoří také tzv. průřezová témata, jejichž okruhy

---

²² Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

²³ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2017. 165 s. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/file/43792/>>.

²⁴ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G*. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 104 s. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <<http://www.nuv.cz/file/159/>>.

se odvíjí od aktuálních problémů současného světa a podporují utváření a rozvíjení klíčových kompetencí u žáků. Dbají na individuální projev každého žáka, ale také na kreativitu učitelů, kteří připravují projekty dle průřezových témat. Průřezová témata procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a propojují je tak. V rámci základního vzdělávání jsou vymezena tato průřezová témata:

1. Osobnostní a sociální výchova
2. Výchova demokratického občana
3. Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
4. Multikulturní výchova
5. Environmentální výchova
6. Mediální výchova²⁵

V předmětu dějepis jsou ve školních vzdělávacích programech zahrnuta většinou všechna průřezová témata, záleží však samozřejmě na dané škole, do jakých předmětů průřezová témata zahrne.

1.2.2 Význam archivu pro dějepisné vyučování

Rámcové vzdělávací programy kladou důraz na rozvoj tzv. klíčových kompetencí neboli dovedností, které by měli žáci po absolvování předmětů ovládat. Řadíme mezi ně dovednost tvořit, hodnotit, analyzovat, aplikovat, rozumět a zapamatovat si. Kategorie klíčových kompetencí jsou následující – kompetence k učení, k řešení problémů, kompetence komunikativní, sociální a personální, občanské a kompetence pracovní. Čím dál více se také prosazuje samostatné vyhledávání informací a snaha v žácích probudit touhu po získávání informací pomocí různých prostředků.²⁶

Podle Parkana²⁷ je při stanovení cílů předmětu důležité si uvědomit, že každý předmět má tři funkce – informativní, formativní a metodologickou a při plnění stanovených cílů se vychází ze čtyř hlavních úkolů, kdy čtvrtým úkolem, který se vztahuje k metodologické funkci, je „*položít základy metodologickým postupům při získávání vědomostí o historickém vývoji a naučit s nimi žáky samostatně pracovat.*“

K rozvoji klíčových kompetencí a k osvojení si základních metodologických postupů je velice vhodná práce s archivem, kdy žáci opravdu mohou samostatně vyhledávat a popřípadě

---

²⁵ Co jsou průřezová témata?. *PRUT - průřezová témata* [online]. [cit. 2018-04-07]. Dostupné z: <http://www.prurezovatemata.cz/Cojsoupr%C5%AF%C5%99ezov%C3%A1t%C3%A9mata.aspx>

²⁶ LABISCHOVÁ, Denisa – GRACOVÁ, Blažena. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. V Ostravě: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2008, s. 27-28.

²⁷ PARKAN, František. *Didaktika dějepisu*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014, s. 41-42.

i ověřovat informace, které znají například z učebnic nebo z vyprávění svých příbuzných. Při zpracování určitého tématu musejí prokázat dovednosti porozumět, analyzovat, hodnotit, ale také tvořit a zapamatovat si.

V tematickém okruhu Lidé a čas v rámci části RVP ZV Člověk a jeho svět je přímo napsáno: „*Podstatou tematického okruhu je vyvolat u žáků zájem o minulost, o kulturní bohatství regionu i celé země. Proto je důležité, aby žáci mohli samostatně vyhledávat, získávat a zkoumat informace z dostupných zdrojů, především pak od členů své rodiny i od lidí v nejbližším okolí, aby mohli společně navštěvovat památky, sbírky regionálních i specializovaných muzeí, veřejnou knihovnu atd.*“²⁸

Dokonce jedním z očekávaných výstupů je: „*ČJS-5-3-02 - využívá archivů, knihoven, sbírek muzeí a galerií jako informačních zdrojů pro pochopení minulosti.*“²⁹

Na druhém stupni v oboru dějepis v sekci Člověk v dějinách je očekávaným výstupem toto: „*D-9-1-02 - uveďte příklady zdrojů informací o minulosti; pojmenuje instituce, kde jsou tyto zdroje shromažďovány.*“ Zde můžeme říct, že nejenže instituce pojmenuje, ale může je navštívit a vyzkoušet si práci v nich, která se mu může hodit při jeho dalším vzdělávání.

1.2.3 Mimotřídní vyučovací formy

Návštěva archivu a práce v něm se řadí mezi tzv. mimotřídní vyučovací formy, což jsou formy práce, které sice patří do povinné výuky, ale probíhají ve specifickém prostředí. Do této skupiny patří domácí úkol, exkurzní vyučování, kulturně osvětový vzdělávací program a odborná exkurze.³⁰ Podle Parkana³¹ patří mimotřídní vyučování k nejefektivnějším formám výuky. Podle Julínka³² je potom využívání paměťových institucí velice efektivním a významným doplňkem běžné výuky.

Spolupráce školy s archivem spadá pod exkurzní vyučování, které je často nesprávně ztotožňováno s odbornou exkurzí.

Odborná dějepisná exkurze probíhá nejčastěji v muzeu nebo historické památce a je založená na přímém pozorování předmětů a jevů historické skutečnosti v jejich přirozeném společenském nebo přírodním prostředí, kdy se využívá stálých, ale i speciálních expozic. Ty

---

²⁸ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2017, s. 43. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/file/43792/>>.

²⁹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. [online]. Praha: MŠMT, 2017, s. 47. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <<http://www.msmt.cz/file/43792/>>.

³⁰ LABISCHOVÁ, Denisa – GRACOVÁ, Blažena. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. V Ostravě: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2008, s. 60.

³¹ PARKAN, František. *Didaktika dějepisu*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014, s. 53

³² STANISLAV JULÍNEK A KOL. *Základy oborové didaktiky dějepisu*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, s. 155

slouží ale jen k prezentaci nových informací a k další didaktické aktivitě zde nedochází.

Naopak u **exkurzního vyučování**, které probíhá v mimoškolních institucích jako je archiv, muzeum, galerie či knihovna, si žáci nejen exponáty prohlédnou, ale mohou s nimi i pracovat, například v rámci různých programů, které pro ně instituce připravuje. Je zde také kladen velký důraz na připravenost učitele, který by měl jednak předem znát expozici instituce, kontaktovat a domluvit se s pracovníky instituce na programu exkurzního vyučování a mít promyšleny také cíle programu a jeho vyhodnocení.

Další možnou spoluprací s archivem jsou také odborné přednášky či besedy s archiváři, když žáci buď jedou do archivu a mají přednášku v archivní posluchárně, nebo je možnost, že přijedou archiváři přímo do škol.

1.2.4 Paměťové instituce do škol

Využívání paměťových institucí ve školách je velmi dobrým způsobem, jak zkvalitnit výuku. Mnoho muzeí, galerií a archivů má pro žáky a studenty připraveny různé lektorské a vzdělávací programy, kterých využívá dnes již řada škol, ne však plošně všechny školy. Proto se rozhodlo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vyhlásit na období od 1. 9. 2017 do 31. 8. 2018 pokusné ověřování „Vzdělávací programy paměťových institucí do škol“, jež si klade za cíl ověřit vliv zážitkové pedagogiky v paměťových institucích na zvýšení kvality výuky společenskovedních předmětů. Pro toto ověřování bylo vybráno a osloveno kolem stovky škol ze všech krajů České republiky a těm bude dána finanční podpora na pokrytí nákladů spojených s návštěvou vybraných paměťových institucí (tj. cestovné, vstupné atd.). Pokud by mělo pokusné ověřování pozitivní výsledky, bude tento neformální způsob vyučování zapracován do Rámcového vzdělávacího programu.

Mezi vybranými paměťovými institucemi v pokusném ověřování ale bohužel nejsou žádné archivy, které by mohli učitelé s žáky navštívit.

Vyhlášení o pokusném ověřování paměťových institucí ve školách lze nalézt na stránkách MŠMT: <http://www.msmt.cz/file/41199/>.

2 Praktické využití spolupráce s archivem ve výuce dějepisu

Že je spolupráce s archivem a také dalšími paměťovými institucemi efektivním způsobem doplnění výuky, to už je naznačeno v kapitole Význam archivu pro výuku dějepisu. Jak využít archivu realizovat v praxi, to je popsáno v následující části bakalářské práce, která by mohla sloužit jako „příručka“ pro učitele, kteří chtějí zařadit práci s archivem do výuky dějepisu.

Pro lepší představu jsou uvedeny vždy konkrétní případy z regionu Valašska a z bádání v SOkA Vsetín, kdy jsou pro ukázkou přiloženy také fotografie.

2.1 Přínosy a možná úskalí spolupráce s archivem

Ještě před samotným začátkem „příručky“ považuji za důležité zmínit výhody, ale také možné problémy při spolupráci s archivem.

Velkým přínosem spolupráce nejen s archivem, ale i jinými paměťovými institucemi je bezesporu přímý kontakt s originály hmotných a písemných pramenů nebo s jejich dokonalými kopiemi, kdy žáci vidí rozdíl oproti reprodukované formě, která jim je podávána v učebnicích.

Nejčastěji se archivy uplatňují při výuce regionálních dějin, která se dá poté dobře propojit s výukou dějin celostátních, kdy mají žáci uchovanou představu o konkrétním problému v jejich regionu. Právě okresní archivy mají ve svých sbírkách mnoho materiálů, jako jsou dokumenty, fotografie a třeba i mapy, které se týkají přímo bydliště žáků, jejich okolí či školy, kterou navštěvují, což vede zpravidla k většímu zájmu ze strany žáků, než když se probírají obecné dějiny.

Další výhodou je okamžitý výukový efekt, kdy žáci vidí exponáty, analyzují je, debatují o nich a zapamatují si je.

Návštěvou mohou být také položeny základy budoucí samostatné spolupráce žáků s danou paměťovou institucí při zpracování témat různých seminárních či závěrečných prací. Nabízí se zde také propojení s orální historií, kdy žáci po vyslechnutí vyprávění pamětníka mohou zavítat do archivu pro doplnění informací o tématu, které s pamětníkem probírali, nebo také pro ověření informací, které jim byly sděleny, jelikož z praxe víme, že i když je vyprávění pamětníku velice cenným historickým zdrojem, není bez chyb a omylů.

Za zmínku určitě stojí spolupráce s archivem při přípravě na různé dějepisné soutěže a olympiády.

Nakonec je neméně důležité podotknout, že návštěvou v archivu se žáci seznámí s prací archivářů a potažmo i historiků a mohou si udělat lepší představu o tom, jak je někdy složité získávat informace z různých zdrojů, správně je roztrždit a kriticky vyhodnotit.

Možné problémy začínají už vůbec u samotného nalezení prostoru ve výuce dějepisu k návštěvě v archivu. Je důležité si uvědomit, že dějepis je předmět, který má poměrně malou hodinovou dotaci, kdy se v mnoha případech ani nestíhá probrat povinná látka, a tudíž návštěva archivu s dětmi je možná často jen v rámci exkurzních vyučování nebo projektových dnů, které se ve velké většině organizují jen jednou ročně. Možností je spolupráce s archivem v rámci historického zájmového kroužku nebo historického semináře (viz podkapitola Historické semináře a zájmové kroužky).

Další úskalí nastává, pokud se škola nachází ve větší vzdálenosti od sídla archivu. Poté je při organizaci návštěvy nutno zajistit dopravu buď s využitím MHD, nebo soukromého autobusu.

S výše uvedeným problémem se pojí také finanční a časová náročnost. Bádání v archivu je sice bez poplatků, ale když si učitelé propočítají, kolik by musel jeden žák vynaložit na cestu, často od nápadu upustí nebo návštěvu archivu zařadí do exkurze, kde mimo archiv navštíví i památky a třeba muzea, která se v daném místě nacházejí.³³ Po stránce časové náročnosti je nevýhodou i to, že návštěva archivu zabere skoro celý vyučovací den a musí být kvůli ní zrušena výuka i jiných předmětů než jen dějepisu. Zde se ale jako řešení nabízí propojení několika předmětů. Například při vytváření erbů nebo psaní historického písma se zde uplatní výtvarná výchova, při práci s mapami zase zeměpis.

Další překážkou, pokud by žáci chtěli přímo pracovat s archiváliemi, je zákaz práce s originály dětem mladším 15 let (více viz kapitola Formální náležitosti při spolupráci s archivem).

Nelze pominout ani fakt, že sice archivy jsou ve velké většině vybaveny přednáškovou místností nebo odbornou učebnou pro školní kolektivy, ale přímo místnosti badatelen většinou na návštěvu velkého počtu lidí uzpůsobeny nejsou. Proto když by učitelé chtěli, aby žáci (zde už spíše studenti středních škol) opravdu bádali, je dobrým řešením buď rozdělit žáky na skupiny a navštívit archiv vždy jen s jednou skupinou (což je ale náročné na čas i dopravu) nebo v rámci projektových dnů či exkurzních vyučování zorganizovat více okruhů,

---

³³ Pro příklad si můžeme představit, že třeba školní třída z regionu Valašska, kdyby chtěla navštívit Národní archiv v Praze, by musela vynaložit řádově stovky korun na jednoho žáka a takový výlet by jim trval minimálně celý den. Nemusíme ale chodit až tak daleko, někdy i příslušný státní okresní archiv může být pro některé školy v daném regionu hůře dopravně přístupný a jeho návštěva je tak pro školu také finančně i časově náročná.

jak se zaměřením přírodovědným, tak humanitním, kterých se žáci mohou účastnit. Návštěva archivu by potom mohla být jednou z možností, kterou mají žáci na výběr. Tím by se jí účastnili jen žáci, kteří mají o bádání opravdu zájem, a takto vzniklé skupině by už nejspíše vyhovoval počet míst, které se v badatelně nacházejí.

Naposled je možné zmínit ještě problém různého zaměření dětí ve třídě, kdy ti přírodovědně nadaní často neholdují humanitním vědám a návštěva archivu by pro ně mohla být opravdu nevyhovující. Tento problém lze řešit například návštěvou archivu se žáky, kteří chodí do historických seminářů či zájmových kroužků nebo, jak bylo zmíněno výše, vytvořením více programů pro exkurzní vyučování nebo projektové dny, kdy by žáci s menším zájmem o humanitní vědy mohli volit exkurzi s přírodovědnou tematikou.

2.2 Možnosti využití archivu

2.2.1 Učitelova návštěva archivu a příprava materiálů pro výuku

Tuto část je možno rozdělit na dvě roviny – návštěva archivu učitelem za účelem vzdělávání sebe sama, například v regionálních dějinách, a návštěva archivu za účelem přípravy materiálů do hodiny dějepisu (k vytváření pracovních listů, kopie originálních písemných pramenů atd.).

Při studiu historie na vysoké škole studenti do archivu zavítají nejednou. Archiv však může poskytnout mnoho materiálů a inspirací také už hotovým učitelům, kteří se chtějí například lépe seznámit s historií školy, na které působí či, se dozvědět více k dějinám města nebo regionu. Návštěvou archivu si učitelé mohou doplnit své teoretické znalosti, které získali na univerzitě a to nejčastěji v regionálních dějinách. Mohou využívat archivní knihovnu, kde je kromě odborných publikací k nalezení také regionální literatura (která nemusí být k dostání v knihovnách) nebo neméně zajímavý dobový tisk.

To samozřejmě neplatí jen o archivech, ale také o dalších paměťových institucích, které se mohou v daném regionu vyskytovat. Avšak v muzeích a galeriích jsou většinou materiály, které zrovna nejsou použity k expozici, uloženy v depozitářích a jsou běžnému badateli hůře přístupné.

Druhá možnost je taková, že učitel navštěvuje archiv za účel sběru materiálů do svých hodin dějepisu, ze kterých poté vytváří například pracovní listy nebo jiné doplňující materiály do výuky. Samozřejmě, že některé archivní prameny jsou již v digitalizované podobě a volně přístupné na internetu, avšak právě méně známé, naopak ale velice užitečné místní historické

prameny mohou být k dispozici opravdu jen v archivu daného regionu (více se věnuji v kapitole Digitální prameny a internetové stránky pro práci s historickými prameny).

Učitelé poté spíše středních škol se také mohou v archivech inspirovat při vymýšlení témat na seminární práce a také si ověřit dostupnost informací k danému tématu, aby poté mohli studenty vést k samostatné práci s písemným pramenem.

Mínusem ale může být to, že i když učitel pořídí fotografie přímo originálních dokumentů, žáci už zprostředkovaně vidí jen kopii a ne originál. Tento problém může být vyřešen samotnou návštěvou archivu s dětmi.

2.2.2 Samotná návštěva archivu se žáky

Hned na začátku je důležité rozlišit, zda se jedná o návštěvu archivu s dětmi ze základní školy nebo se studenty ze střední školy, a to proto, že jednak děti mladší 15 let nemohou samostatně pracovat s archivními materiály (viz kapitola Formální náležitosti při spolupráci s archivem) a jednak mladší děti ještě nejsou zcela schopny analyzovat různé písemné prameny (viz kapitola Místo archivu ve výuce dějepisu).

Pokud se tedy exkurzní vyučování v archivu uskuteční, jsou dvě možnosti, jak by mohlo vypadat.

- „poslouchací“ návštěva – neboli klasická přednáška, kdy si učitel vybere téma, které by chtěl, aby v archivu děti absolvovaly, a pokud je proveditelné, archiváři ho připraví. Není to samozřejmě pro archiváře povinné, ale berou to jako službu veřejnosti a také jako propagaci archivu. Záleží to opravdu na domluvě učitele s konkrétním archivem a archivářem, někdy učitelé ani žádné téma nevolí a nechají ho na archiváři, co si pro děti připraví. V rámci přednášky je většinou také prohlídka archivních prostor a ukázka nejzajímavějších historických dokumentů, jako jsou pergamenové listiny, velké gruntovní knihy, nejstarší písemnosti v archivu atd. Tato návštěva je vhodná pro děti všech věkových kategorií, ale právě nejlépe vyhovuje návštěvě dětí z nižších tříd základní školy.
- „pracovní“ návštěva – neboli badatelská návštěva. Zde narážíme jednak právě na problém s malým prostorem v badatelně, proto je tento typ návštěvy omezen na menší skupinky dětí, jednak také na to, že děti mladší 15 let nemohou pracovat s originály, a proto je takováto návštěva spíše vhodná pro studenty na středních školách. Pro mladší žáky je ale možnost uspořádat pracovní dopoledne, při kterém archiváři naskenují různé dokumenty jako dobové noviny, listiny atd., což už nejsou originály, a žáci s nimi mohou pracovat. Například v SOkA Vsetín mají pro menší děti

připraveny písařské a heraldické dílny, ve kterých si mohou vyzkoušet psaní starého písma brkem a inkoustem nebo si mohou zhotovit svůj vlastní erb. V poslední době je také velkou oblibou fotografovat si zajímavé exponáty.

2.2.3 Digitální prameny a webové stránky pro práci s historickými prameny

V dnešní době jsou některé archivní prameny k nalezení i v elektronické podobě na internetu, avšak takto digitalizovaných pramenů je poměrně málo. Digitalizace je bohužel jak časově tak i finančně náročná³⁴, a proto se převádějí badateli nejčastěji používané materiály jako matriky, a to ať křestní, oddavkové či úmrtní, nebo soupisy obyvatel a sčítací operáty. Ve velké většině se digitalizované prameny vztahují právě ke genealogii i díky tomu, že významnou část nákladů na převedení do elektronické podoby hradí Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů (jedna z největších mormonských církví).³⁵ Díky digitalizaci jsou již převedené archivní prameny méně prohlíženy v archivech, a proto nepodléhají tak velkému opotřebení.

Výhodou archivních pramenů na internetu je samozřejmě to, že mohou být studovány přímo ve škole třeba v počítačové učebně a není třeba kvůli nim jezdit do archivu. Jak už jsem ale výše zmínila, digitalizované prameny se opravdu často týkají genealogie, což se může například využít při tvorbě rodokmenů a k získání určité představy žáků o tom, jak se dříve žilo, ale opět žáci nejsou v úplně přímém kontaktu s originály a jsou ochuzeni o atmosféru v archivu.

Dalším přínosem práce s digitálními prameny také může být propojení výuky historie s výukou informačních technologií a počítačové gramotnosti.

Zajímavou možností jsou také internetové stránky nebo digitální aplikace, které se zabývají využitím historických pramenů ve výuce. K těmto webům patří například:

---

³⁴ Složitost digitalizace si můžeme ukázat na příkladu SOKA Vsetín. Ten má ve svých sbírkách přibližně 5 500 bm (běžných metrů) archiválií. Do jednoho běžného metru se vejde asi 12 kartonů, v jednom kartonu může být kolem 1000 listů. Kdybychom si představili, že za minutu, při opravdu ideálních podmínkách, se naskenuje 5 listů, tak bychom vsetínský archiv digitalizovali 25 let a to při naprosto nepřetržitém provozu a stálém skenování 5 listů za minutu.

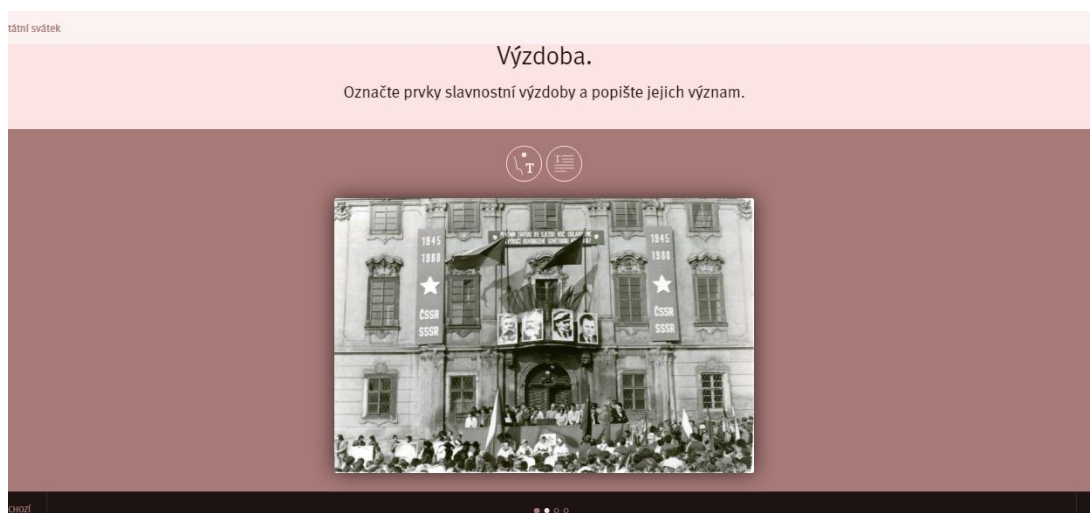
Tuto ukázkou je také možné využít například v pracovním listu pro matematicky nadané, kdy by žáci dostali za úkol spočítat, za jak dlouho by bylo možné archiv digitalizovat (viz Pracovní list – Archiv a matematika).

³⁵ Mormoni jsou bezkonkurenčně největší znalci genealogie na světě. Jejich centrum je v Salt Lake City a digitalizaci podporují proto, že chtějí dodatečně pokrýt dosud nepokřtěné země, protože věří, že i mrtví by díky tomu mohli být spaseni. K těmto obřadům ale potřebují znát přesné informace o zemřelých, které se získávají právě z matrik, ke kterým se pomocí digitalizace pramenů lépe dostanou. Mormoni podporují digitalizaci tak, že dají archivům potřebnou techniku a někdy i pracovníky a za to chtějí na oplátku jen aby se k nim informace z matrik dostaly.

- **HistoryLab** – česká digitální aplikace pro práci s historickými prameny. Tento projekt má za úkol vzbudit v žácích zájem o historické prameny a to tak, že si sami žáci mohou v rámci digitálního prostředí vyzkoušet analyzování pramenů, jako jsou historické texty či fotografie, a tím rozvíjet kritické myšlení. Aplikace je zatím ve fázi pilotního testování (2018), autoři se stále snaží doladit některé maličkosti, aby se žákům v této aplikaci pracovalo co nejlépe. Odkaz na pilotní verzi aplikace: <https://historylab.cz/>

Obrázek 2: Screenshot první strany digitální aplikace HistoryLab. (Zdroj obrázku: <https://historylab.cz/>)

Obrázek 3: Screenshot z aplikace HistoryLab, který zobrazuje cvičení s názvem Státní svátek. (Zdroj obrázku: <https://historylab.cz/cviceni/statni-svatek/#popis-majove-oslavy-2>)

- **MODERNÍ DĚJINY – Vzdělávací portál pro učitele, studenty a žáky** – na tomto portále jsou v sekci PRAMENY k dispozici metodické materiály,

dokumenty i pracovní listy, které využívají nejen písemných, ale i dalších historických pramenů. Po registraci a přihlášení je možno si tyto materiály zdarma stáhnout a další možností je také vyhledávání historických pramenů po zadání data nebo alespoň historického období.

Obrázek 4: Screenshot webové stránky Moderní dějiny, sekce Prameny. (Zdroj obrázku:

<http://www.moderni-dejiny.cz/rubrika/157-prameny/>)

- **Reading Like a Historian** – je sekce americké webové stránky Stanford History Education Group, která je pod záštitou Stanfordské univerzity. Kurikulum Reading Like a Historian obsahuje mnoho primárních pramenů k různým historickým tématům od dob starověku až po moderní dějiny, ale také metodické listy pro učitele, jak mají s tématem studentům pomoci, aby naučili studenty pracovat s historickými materiály. Velkou výhodou je, že kurikulum obsahuje jak prameny k americkým dějinám, tak i k dějinám světovým. Po registraci je možno zdarma stahovat jak metodické listy, tak i soubory s primárními prameny. Je určeno spíše pro studenty střední školy a možnou překážkou může být angličtina. Určitě ale slouží učitelům jako inspirace, kdy si mohou prameny a pracovní listy buď přeložit, nebo se opět nabízí propojení předmětů, tentokrát s anglickým jazykem.

History Lessons

Reading Like a Historian

The Reading Like a Historian curriculum engages students in historical inquiry. Each lesson revolves around a central historical question and features a set of primary documents designed for groups of students with a range of reading skills.

This curriculum teaches students how to investigate historical questions by employing reading strategies such as sourcing, contextualizing, corroborating, and close reading. Instead of memorizing historical facts, students evaluate the trustworthiness of multiple perspectives on historical issues and learn to make historical claims backed by documentary evidence. To learn more about how to use Reading Like a Historian lessons, watch this [series of videos](#) about how teachers use these materials in their classrooms.

[Click here](#) for a complete list of Reading Like a Historian lessons.

Obrázek 5: Screenshot úvodní stránky sekce Reading Like a Historian. (Zdroj obrázku: <https://sheg.stanford.edu/history-lessons>)

2.2.4 Využití spisovny školy

Ve spisovnách se ukládají dokumenty vzniklé činností instituce nebo úřadu, které už byly vyřízeny, ale ještě neprošly skartačním řízením a zůstávají uloženy v instituci pro potřeby původce. Také na každé škole se nachází spisovna a omezení, která platí v archivu, jako práce s originály jen pro děti starší 15 let, se jí netýkají. Proto zde nastává možnost využít i dokumenty ze spisoven jako primární prameny ve výuce dějepisu. Ve spisovnách jsou uloženy různé písemnosti týkající se chodu školy, ale také zde můžeme najít třeba staré třídní katalogy, fotografie či školní kroniky.

Využití spisovny jako další možnosti, jak pracovat s „historickými“ dokumenty, naráží na jeden problém a to ten, že materiály ve spisovně nejsou většinou starší 10 let, jelikož mnoho dokumentů má skartační lhůtu právě 10 let a po jejím uplynutí jsou ve skartačním řízení posouzeny a případně poslány do archivu.

Toto úskalí je dobře patrné na **školních kronikách**, u kterých je dalším stinným místem také to, že jejich vedení není povinné, a proto se na některých školách kroniky vůbec nepíší. A když už se vedou, měly by být po 10 letech po dopsání posledního zápisu předány do archivu. Problému je ale možno využít tak, že by se školní kronika dala psát žákům. Nejprve by jim mohlo být ukázáno, jak se kroniky psaly, jakou hrály v historii roli a jaké například existují zásady pro psaní takového typu dokumentů. Psaním kroniky by poté mohlo dojít k propojení jak předmětu dějepisu s českým jazykem, tak ale i s výtvarnou výchovou a to

při zdobení kroniky (viz Pracovní list – Školní kronika).

Dalšími písemnostmi, které se také nacházejí ve školních spisovnách, jsou **třídní katalogy**, které mají navíc skartační lhůtu 45 let a jsou tedy na škole uloženy mnohem déle. Využít se mohou k tomu, že by si v nich žáci přečetli, co se například probíralo před několika lety a třeba by mohli najít, co se učili jejich rodiče.

Ve spisovnách můžeme najít také školní **fotografie**, které by mohly žákům vypovědět více o tom, jak vypadala dříve jejich škola a žáci, mohli by určit, co se změnilo a co naopak zůstalo stále stejné.

2.3 Místo archivu ve výuce dějepisu

2.3.1 Kdy zařadit archiv do výuky

Pokud se učitel rozhodne zorganizovat s dětmi návštěvu archivu s přednáškou, která by měla být nějak tematicky zaměřená, vyvstane otázka, do jaké části probírané látky ji zařadit, jestli na začátek, v průběhu nebo až na konec. Tyto otázky jsou samozřejmě kladeny v případě, že nebude návštěva archivu organizována v rámci projektových dní nebo exkurzních vyučování, které jsou pořádány většinou na konci roku.

Na začátku nebo ještě před probíranou látkou by návštěva archivu mohla sloužit jako úvod do tematiky a měla by tak motivační charakter.

V průběhu učiva je exkurzní vyučování zařazováno k lepšímu pochopení, prohloubení a přiblížení dané látky, aby si žáci například na dějinách vlastního regionu ověřili to, co platí pro dějiny obecně.

Umístění návštěvy archivu na závěr probíraného tematického celku má charakter upevňovací, žáci si lépe zapamatují učivo, pokud jim je podáno různými vyučovacími prostředky.

2.3.2 Zásada věkové přiměřenosti

Ať už je návštěva archivu a spolupráce s ním organizována v jakékoli části výuky, důležité je vždy dodržovat zásadu přiměřenosti. To znamená, že musíme volit jak téma, tak i způsob spolupráce s archivem dle rozumových schopností žáků. Aby v nich mohl být probouzen zájem o předmět, je důležité výuku dějepisu vést různorodě, v čemž je jistě návštěva archivu vhodná. Avšak musíme také přiměřeně tomu poté zadávat další úkoly, aby nedošlo k zahlcení žáků mnoha aktivitami, což by vedlo akorát k znechucení předmětu.

2.3.3 Historické semináře a zájmové kroužky

Historické semináře jsou nejběžněji součástí vzdělávacího programu na gymnáziích, kdy se žáci v posledních ročnících profilují a vybírají si předměty, kterými by se poté chtěli zabývat dále, například při studiu na vysoké škole. Často slouží k většímu prohloubení látky a je zde mnohem větší prostor na různé jiné způsoby výuky, než je tomu v běžných hodinách. Historické semináře si volí nejčastěji žáci, které předmět dějepis opravdu baví, a proto právě v rámci těchto hodin je vhodné s nimi navštívit archiv. Jednak může sloužit jako utvoření představy pro jejich budoucí povolání, kdy návštěvou archivu mohou poznat práci archivářů i historiků, jednak se návštěva archivu může stát základem pro jejich pozdější samostatnou spolupráci s touto institucí, například při tvorbě seminárních prací nebo středoškolských odborných činností.

Historické zájmové kroužky poskytují další vhodný prostor na návštěvu archivu. Pokud jsou organizovány na středních školách, kde už jsou zpravidla žáci starší 15 let, mohou být dobrým základem pro samostatné bádání žáků v archivu. Často v rámci těchto kroužků studenti píší středoškolské odborné práce, při jejichž vytváření využijí materiálů uložených v archivu.

2.4 Průběh návštěvy v archivu

Tato kapitola je určena především učitelům, kteří se rozhodnou sami navštívit archiv, aby se tak mohli buď připravit na exkurzní vyučování s žáky v archivu, nebo zde načerpat různé materiály pro výuku dějepisu.

Ještě před návštěvou konkrétního archivu je možnost podívat se na stránky Ministerstva vnitra České republiky (www.mvcr.cz), kde lze v sekci Archivnictví a spisová služba najít soupis všech archivních fondů v České republice a také v jakých archivech jsou tyto fondy uloženy. K fondům jsou zde uvedeny základní informace, mezi které patří také údaj o tom, jestli je fond zpracován nebo ne. To je velice důležitá zmínka, jelikož nezpracované dokumenty se běžně ke studiu badatelům nepředkládají.

Pokud je již badatel rozhodnut, které archiválie by si chtěl prohlédnout, a které jsou dostupné v daném archivu, nabízí se také možnost objednání si příslušných dokumentů. Ty poté budou připraveny k jeho návštěvě v archivu.

2.4.1 Badatelský řád

Každý badatel by si měl před nebo alespoň při návštěvě archivu prostudovat badatelský řád

a zjistit, jaké jsou možnosti archivu, co je dovoleno a co zakázáno a jak to tam funguje. Každý z archivů má internetové stránky, na kterých lze badatelský řád najít.

2.4.2 Badatelský list

Po příchodu do archivu badatel vyplňuje tzv. badatelský list a pracovníkovi v archivu také předloží občanský průkaz či jiný doklad totožnosti. Posléze si může požádat o vypůjčení potřebných archiválií, pokud je již nemá objednány.

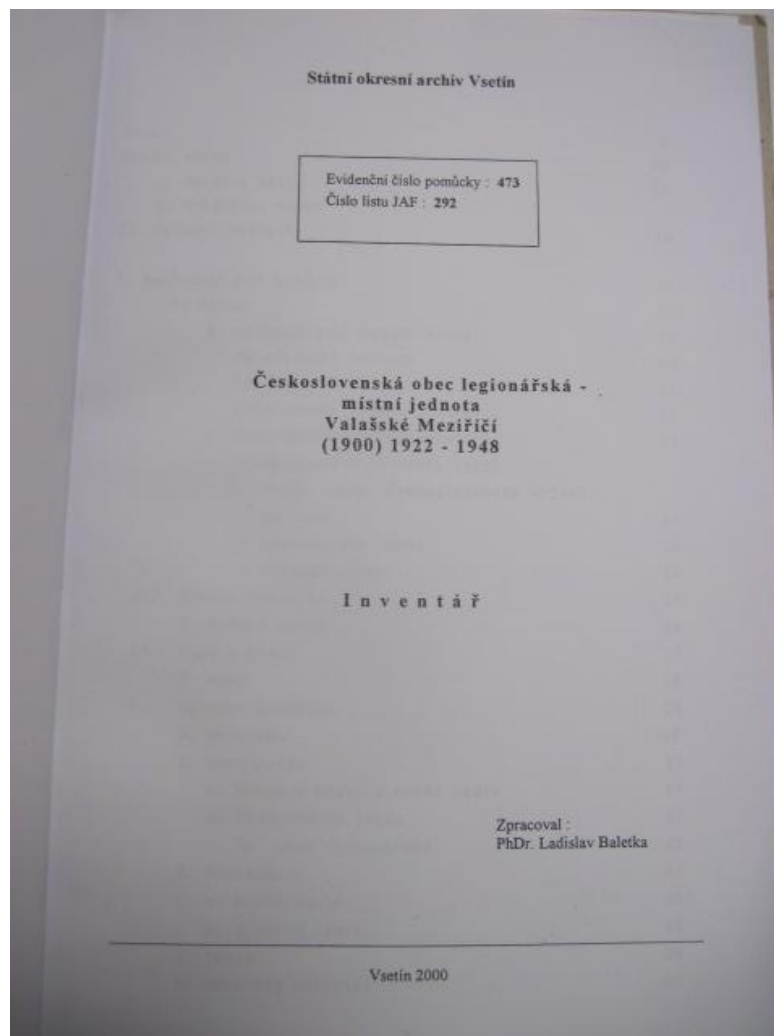
2.4.3 Orientace v archiváliích

Každý zpracovaný archivní fond má svůj inventář, který standardně obsahuje jak historii původce fondu, tak popis jednotlivých archiválií v rámci tzv. inventárních čísel. Samozřejmě je na začátku každého inventáře obsah.

Když si badatel vybere z inventáře, co potřebuje, archivář mu donese kartony, které lze půjčit hned (jsou očíslované) nebo mu je připraví na další návštěvu archivu. Poté už může badatel začít bádát.

Pokud je již badatel rozhodnut, které archiválie by si chtěl prohlédnout, a které jsou dostupné v daném archivu, nabízí se také možnost objednání si příslušných dokumentů. Při příchodu do archivu je poté bude mít již připravené a nemusí se bát, že by musel například čekat na jejich očíslování nebo muset přijít jindy.

V archivech je možno pořizovat fotografické záznamy, v publikacích je lze poté použít se správnou citací a někdy také svolením archivářů.

Obrázek 6: Titulní strana inventáře České legionářské obce Valašské Meziříčí (Zdroj obrázku: archiv autora)

2.5 Nejzajímavější archivní fondy

Jak je již psáno výše, je možnost si v archivu buď vyžádat přednášku na určité téma, nebo ji nechat zcela na úsudku archivářů nebo navštívit archiv s menší skupinou dětí a bádát v něm. K tomu je dobré říct si, jaké archivní fondy jsou pro tyto účely nejvhodnější.

Je samozřejmé, že výběr fondů závisí na prostředí, ve kterém se archiv nachází, ale některé typy fondů jsou k nalezení v každém archivu. V této kapitole budu vycházet ze svých četných návštěv v SOkA Vsetín a pokusím se popsat nejzajímavějšími a nevhodnější fondy, které by mohly být využity ve výuce dějepisu.

Pro mladší děti jsou nejzajímavějšími **fondy měst a obcí**. Právě v nich lze naléznout nejstarší (i pergamenové) listiny, gruntovní knihy, které mají krásné, velké desky pro děti

velice zajímavé, či staré pečeti a pečetidla. Archiváři v SOkA Vsetín právě tyto materiály ukazují dětem, jelikož ze zkušenosti ví, že to je nejvíce ohromí a nejlépe si je zapamatují. Ve fondech měst a obcí se ale také nacházejí novodobější dokumenty, kde je například kniha návštěv, do které se zapisovali i slavné osobnosti a děti mohou nalézt podpis někoho, koho znají, nebo městské a obecní kroniky, které mohou být bohatým zdrojem informací o dějinách obce a dění v ní.

Obrázek 7: Pohled do depozitáře na regály s gruntovními knihami (foto: Z. Pomkla 2007)

Obrázek 8: Gruntovní kniha městská z let 1558–1795 (Zdroj obrázku: SOkA Vsetín, AM Valašské Meziříčí, inv. č. 120 - gruntovní kniha 1588-1795)

Obrázek 9: Pergamenová listina Jana ze Žerotína z roku 1612 (Zdroj obrázku: SOKA Vsetín, AM Valašské Meziříčí, inv. č. 6 - listina z roku 1612)

Obrázek 10: Pečetidlo pekařského cechu (Zdroj obrázku: SOKA Vsetín, Pekařský cech Valašské Meziříčí, inv. č. 6 - pečetidlo z roku 1664)

Dále mohou dobře posloužit například **fondy státní správy** – okresních úřadů a národních výborů, ve kterých jsou dokumenty k dění v okrese. V těchto fondech můžeme najít úřední knihy, sčítací operáty, mapy území atd.

Zajímavé jsou také **fondy škol**, kde se ale ne vše dá předložit – jako například známky rodičů nebo prarodičů, protože by mohly být citlivou informací. Děti se ale dozví, že i jejich známky budou po určité době archivovány a dokonce se bude dát nelézt v třídních katalogích,

co se v jaké hodině učili. Ve fondech škol jsou také uloženy školní kroniky poté, co jsou převzaty ze spisoven školy.

UCHETKA TUCHI

Stupnice známek.

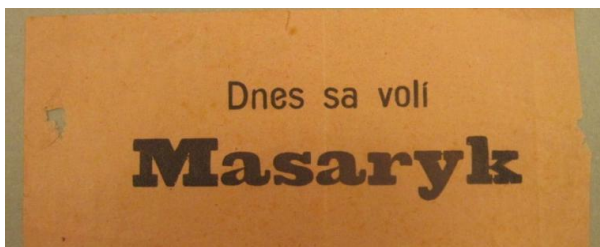
Stupeň	Mravy	Pilnost	Prospěch	Vnější úprava písemných prací
1.	chvalitebné	vytrvalá	velmi dobrý	velmi úhledná
2.	uspokojivé	náležitá	dobrý	úhledná
3.	zákonné	dostatečná	dostatečný	méně úhledná
4.	méně zákonné	nestála	sotva dostatečný	neúhledná
5.	nezákonné	nepatrná	nedostatečný	nedbalá

Zameškané vyučování dopolední znamená se: | , omluvené (|
 » » odpolední » » — , » —
 » » celodenní » » + , » (+)

Obrázek 11: Stupnice známek, které bývaly napsány ve třídním katalogu (Zdroj obrázku: SOkA Vsetín, ZDŠ Vsetín - Rokytnice, nezp. - část titulní strany třídní knihy)

Za zmínku určitě také stojí **osobní fondy** významných osobností, kdy se žáci mohou například podívat na dokumenty, vážící se ke známé osobnosti regionu.

Většina archivů má také **sbírku soudobé dokumentace**, ve které můžeme nalézt například sbírku rukopisů, fotografií, novin, reklamních tisků, jízdních řádů, pozvánek na kulturní akce, volebních letáčků, plakátů a podobně.

Obrázek 12: Volební letáček z roku 1907 (Zdroj obrázku: SOkA Vsetín, Sbírká soudobé dokumentace, nezp.)

Obrázek 13: Reklama na pečivo v novinách před rokem 1914 (Zdroj obrázku: SOkA Vsetín, Noviny zpod Radhoště 1914)

2.6 Nároky na učitele při organizaci exkurzního vyučování

Důležité je, aby návštěva archivu nebyla brána pouze jako odpočinková forma výuky, kdy by pro žáky znamenala jen uvolnění se z běžného učení ve třídě, ale aby díky ní bylo dosaženo jistých výukových cílů. Tím jsou kladeny velké nároky na učitele při přípravě takového exkurzního vyučování. Musí si dopředu zjistit informace o archivu, jaké podmínky spolupráce s ním musí splnit, posléze musí kontaktovat archiváře, domluvit se s nimi na tématu a způsobu návštěvy archivu. Dále musí vhodně návštěvu zařadit do rozvrhu, zajistit dopravu na místo sídla archivu, obstarat souhlasy rodičů s exkurzním vyučováním mimo budovu školy. Nesmí opomenout ani didaktickou přípravu neboli jak a jakých cílů chce návštěvou v archivu dosáhnout, popřípadě si také připravit pracovní listy a mít na paměti, aby společně se žáky na konci exkurzního vyučování vyhodnotili a shrnuli získané poznatky.

Exkurzní vyučování a jeho organizaci můžeme rozdělit na tyto části:

- a) příprava učitele na návštěvu v archivu – zahrnuje nejlépe návštěvu archivu učitelem, kontaktování archivu, příprava výukového plánu a stanovení cílů, kterých by mělo být návštěvou archivu dosaženo
- b) příprav žáků na návštěvu archivu – učitel žákům vysvětlí průběh a cíle výuky v této instituci, stanoví si úkoly, které budou plnit, projdou spolu badatelský řád archivu a seznámí je se správným chováním v archivu. Samozřejmě musí být zdůrazněno i bezpečné chování mimo budovu školy a pohybu dětí na silnici. V neposlední řadě by měl také učitel návštěvu archivu správně zasadit do výuky, aby byli žáci „v obraze“ a pochopili jeho využití a aby nabyté poznatky byly pro ně užitečné.
- c) samotná návštěva v archivu – učitel dbá na bezpečnost žáků, na jejich vhodné chování v archivu, na správné pochopení výkladu.
- d) shrnutí a vyhodnocení návštěvy v archivu – po návratu do běžné výuky učitel s dětmi ještě jednou projde a vyhodnotí průběh návštěvy v archivu. Poté shrnou nabyté poznatky a učitel může děti také nabádat k samostatné práci s touto institucí.

2.7 Formální náležitosti při spolupráci s archivem

2.7.1 Jak kontaktovat archiv

Naprostá většina archivů, ať už státní archivy nebo specializované archivy mají internetové

stránky, na kterých je možno dohledat kontakt na danou instituci. Níže přidávám internetový odkaz na webovou stránku Archivnictví - stránky pro historiky a archiváře, na které lze mimo jiné také najít seznam archivu v České republice, kde ke každému je přidán odkaz na jeho webové stránky.

Odkaz: <http://archivnictvi.euweb.cz/archivy.html>

2.7.2 Poplatky za návštěvu v archivu

Archivní materiály jsou badatelům přístupny bez poplatků. Další archivní služby, jako je kopírování a skenování listů, pořízení výpisu nebo opisu archiválie atd. jsou uvedeny v ceníku služeb opět na stránkách příslušných archivů.

Návštěva v archivu s žáky ať už základní nebo střední školy je rovněž bez poplatků a to jak v případě přednášky, tak i pracovních dílen nebo přímo bádání a práce s archiváliemi. Proto jediné náklady na návštěvu archivu jsou ty za cestu. Pokud se ale archiv nachází ve velké vzdálenosti od školy, mohou i ty být dosti vysoké.

2.7.3 Potřebné formuláře pro návštěvu archivu

Již výše bylo zmíněno, že podle zákona nemohou děti mladší 15 let pracovat s originály archiválií. Pro ně ale často archiváři připraví kopie, se kterými už dále pracovat mohou nebo jsou jim originály alespoň ukázány.

Další skupinou jsou děti, které již dovršili 15 let, ale nejsou ještě plnoleté. Pro ně je zapotřebí mít podepsaný souhlas zákonného zástupce s právním jednáním nezletilého, který učitel musí zákonným zástupcům žáků předložit k podepsání ještě před návštěvou archivu.

Zapomenou nelze ani na běžný formulář pro souhlas zákonných zástupců žáků s vyučováním mimo školní budovu. Ten by měl být předán zákonným zástupcům nejméně dva dny před konáním mimoškolního vyučování.

MORAVSKÝ ZEMSKÝ ARCHIV V BRNĚ - STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV VSETÍN

Badatelský list č.

Souhlas zákonného zástupce s právním jednáním nezletilého

Jméno a příjmení: .....

Adresa: .....

Narozen(a): .....

Dále jen jako „zákonný zástupce“

a

Jméno a příjmení: .....

Adresa: .....

Narozen(a): .....

Dále jen „nezletilý“

Zákonný zástupce tímto uděluje nezletilému souhlas k tomuto právnímu jednání: (např.: nahlížení do originálních archiválií (fondů .....), nahlížení do soudjních kopií archiválií (fondů .....), pořizování reprodukcí archiválií atd.)

.....
.....
.....

a to vše ve smyslu § 32 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, v účinném znění (dále jen „OZ“).

Zákonný zástupce dále stvrzuje svým podpisem, že byl seznámen s níže uvedenými skutečnostmi:

- že přebírá za nezletilého odpovědnost při případném fyzickém poškození archiválií.
- že se nezletilý bude pohybovat po budově MZA, kde může dojít k poškození zdraví nezletilého (pád přes zábradlí, pád ze schodů apod.) a že MZA za toto poškození zdraví nezletilého neodpovídá. Zákonný zástupce na sebe bere odpovědnost za veškeré škody, které nezletilý MZA způsobí (zejména škody na majetku – budově apod. dle ustanovení OZ).
- že nezletilý může nahlížet do archivních souborů uložených v MZA a bere na vědomí, že v archivních souborech jsou uloženy i archiválie, které nejsou vhodné pro nezletilého. Zákonný zástupce tak bere na vědomí, že nezletilý může požádat o nahlížení a nahlížet i do těchto nevhodných archiválií, přičemž MZA za toto nahlížení neodpovídá.

Tento souhlas zákonného zástupce platí po dobu platnosti badatelského listu, ke kterému byl vystaven.

V ..... dne .....

.....
podpis zákonného zástupce

Převzal za SOKA Vsetín .....

Obrázek 14: Formulář SOKA Vsetín - Souhlas zákonného zástupce s právním jednáním nezletilého
(Zdroj obrázku: archiv autora)

3 Praktická část

3.1 Dotazník k využití archivu ve výuce dějepisu

Pro zjištění, jaký panuje názor ohledně návštěvy archivu se žáky v rámci výuky dějepisu, jsem zhotovila následující dotazník. Respondenti byli hlavně z řad jak stálých učitelů dějepisu, tak studentů vysoké školy oboru Historie se zaměřením na vzdělávání. Našli se mezi nimi ale i učitelé s jinou aprobací, či studenti vysokých škol s jiným zaměřením, než historie.

Na první otázku, kdy mě zajímalo, jestli respondenti někdy sami navštívili archiv, odpověděla drtivá většina, že ano. Tři čtvrtiny z nich si také dokážou představit, jaké výhody má návštěva archivu s dětmi a považují ji za efektivní doplnění výuky dějepisu, kdy tím, že žáci uvidí například originály archiválií, mohou získat větší zájem o předmět. Na otázku, jestli si myslí, že by žáci uvítali zpestření výuky o návštěvu archivu, odpovídali respondenti ve velké většině ano, ale objevily se zde také odpovědi, že by to pro žáky znamenalo jen vidinu volna a ty přírodovědně zaměřené by to mohlo nudit.

V další části dotazníku, kdy jsem se ptala na užitečnost učitelovy návštěvy archivu a sběru materiálu pro výuku dějepisu odpovědělo asi 60% respondentů kladně, neboli považovali za užitečné, aby učitel připravoval například pracovní listy s pomocí materiálů z archivu. Někteří respondenti věcně podotkli, že je to sice hezká vize, ale vzhledem k časové náročnosti si to učitelé nemohou dovolit. Objevovaly se také odpovědi, že velká část archiválií je již v digitální podobě (k tomuto více viz kapitola Digitální prameny a webové stránky pro práci s historickými prameny).

Na otázku, jestli by sami respondenti navštívili se svými žáky archiv, odpověděla asi polovina, že ano, čtvrtina spíše ne a další čtvrtina vůbec ne. Pokud by ale archiv respondenti navštívit chtěli, dvě třetiny z nich by věděly, kam a na koho se obrátit.

3.2 Ukázkové pracovní listy

Jako doplnění k učebnicím a pracovním sešitům slouží v hodinách také pracovní listy. Tvoří si je většinou učitel sám a tím vzniká originální učební materiál, který je vhodně přizpůsoben aktuálním potřebám třídy.

Opět platí, že se při tvorbě pracovního listu musí dbát na dodržení zásady věkové přiměřenosti a otázky v pracovním listě by měly být jednoznačné, aby žáky nemátly. Práci s pracovním listem většinou předcházejí různé aktivity či výklad učitele, které poté pracovní list doplňuje a rozvíjí. Ještě před vyplněním pracovního listu ho učitel se žáky projde, vysvětlí jim zadání a po skončení poté společně prodiskutují, jak mělo vypadat správné řešení.

Pro ukázkou jak lze využít archivních materiálů a spolupráce s archivem, jsem vytvořila pět pracovních listů, které se nacházejí v přílohách práce.

3.2.1 Pracovní list – Rodinný strom

V tomto pracovním listě děti pracují s rodokmenem nebo přesněji s vývodem a také si vytvoří svůj vlastní, který mohou poté s rodiči doplnit a přidat k němu i fotografie. Pracovní list je určen spíše dětem na prvním stupni základní školy. Mohla by mu také předcházet (nebo následovat) návštěva v archivu, kdy by se děti dozvěděly, jak a jaké údaje o lidech se zaznamenávaly. Byly by jim ukázány matriční záznamy nebo sčítací operáty, ze kterých se dnes sestavují vývody, aby měly představu, jak takové dokumenty vypadají a do jakých dokumentů jsou zaznamenávány i jejich údaje.

Předpokládá se, že před pracovním listem budou mít děti společnou vyučovací hodinu s učitelem, kde si budou povídat například o rodině, rodinných příslušnících, o rodokmenech a vývodech, a na konec učitel k pracovnímu listu podá vysvětlení nebo ho vypracuje společně s dětmi.

Správné odpovědi k otázkám v pracovním listě:

1. takové rodinné stromy si většinou nechávali dělat šlechtici
2. střen je osoba, od které se vývod odvíjí
3. první rodina jsou Simpsonovi, druhá rodina jsou Lucemburkové (rodina Karla IV.)

3.2.2 Pracovní list – Školní kronika

Tento pracovní list je zaměřen hlavně na práci s písemným pramenem – školní kronikou z obce Rokytnice na Vsetínsku. Je určen žákům spíše na druhém stupni základní školy nebo na nižších stupních víceletých gymnázií. Opět mu může předcházet návštěva v archivu, kde

by byly studentům ukázány školní kroniky a to třeba i jejich školy, pokud se tyto kroniky dochovaly. Nabízí se zde propojení s hodinou výtvarné výchovy, protože na závěr pracovního listu mají žáci navrhnout titulní stranu pro kroniku jejich školy.

Správné odpovědi k otázkám v pracovním listě:

1. školu v Roketnici navštěvovalo 182 žáků

2. ve škole se konala smuteční slavnost

kronikář císaře velebil, chválil ho za zásluhy a dobré panování

3.2.3 Pracovní list – Čtení starého písma

V tomto pracovním listě je studentům vysvětleno, co to je gruntovní kniha a k čemu se v minulosti používala. Poté mají studenti zkusit přečíst tři názvy gruntů na přiložených obrázcích, které jsou napsány starým písmem. Obrázky jsou vyfotografovány z městské gruntovní knihy, která byla napsána v letech 1558–1795.

Dalším úkolem je přečtení dvou podpisů významných osobností. Jeden je z pergamenové knihy a je potvrzením privilegií, které jsou v této knize svázány. Druhý podpis je z pamětní knihy města Vsetína, začínající rokem 1914.

Pracovní list je určen spíše studentům středních škol a gymnázií a mohl by být doplněním návštěvy v archivu, kde by byly ukazovány gruntovní knihy, pečeti, ale třeba také pamětní knihy měst s podpisy slavných osobností.

Správné řešení k obrázkům v pracovním listě:

1. Grunt Jana Bečváře

Grunt Jana Lipovského

Grunt Martina Křenka

2. Marie Terezie

Tomáš Garrigue Masaryk

3.2.4 Pracovní list – Dobové reklamy

Tento pracovní list je zaměřen na práci s dobovým tiskem, zejména tedy s dobovou reklamou. Je určen žákům spíše na druhém stupni základní školy nebo víceletých gymnázií. Je v něm opět prostor na propojení předmětu dějepis s výtvarnou výchovou, ale také s českým jazykem, kdy mají žáci vymyslet jednak svou značku mýdla a zhotovit poté reklamu na tento svůj produkt.

Správné odpovědi k otázkám v pracovním listě:

1. dnes se stále prodává mýdlo Jelen

- 2. nejstarší – reklama na Soubor aluminiového nádobí
- mladší – reklama na Hotel „Radhošť“ v Krásně
- nejmladší – reklama na losy československé státní loterie

3.2.5 Pracovní list – Archiv a matematika

Tento pracovní list je určen pro příležitost, že archiv navštíví i žáci, kteří mají v oblíbě spíše přírodní vědy, namísto těch humanitních. Žáci se v něm jednak seznámí s pojmem běžný metr, jednak vypočítají dobu, jak dlouho by trvala digitalizace všech dokumentů ve Státním okresním archivu ve Vsetíně a poté v Národním archivu v Praze.

Správné řešení příkladů v pracovním listu:

Je potřeba naskenovat přibližně 66 000 000 listů.

To by zabralo 13 200 000 minut nepřetržitého provozu.

To je 220 000 hodin.

To je přibližně 9167 dní.

To je přibližně 25 let.

Naskenovat dokumenty v Národním archivu v Praze by trvalo přibližně 543 dní.

Závěr

Cílem práce bylo čtenáře seznámit s využitím archivu a archivního pramene ve výuce dějepisu, zhotovení návodu, jak lze zorganizovat tento typ vyučování a vytvoření několik pracovních listů s využitím materiálů z archivu. K těmto cílům jsem postupně došla ve třech hlavních částech práce.

Seznámení s chodem archivu a obecné informace o něm byly popsány v úvodní, teoretické části práce, která byla pojata jako teoreticko-didaktická problematika. Archiv se spolu s muzei a knihovnami řadí mezi paměťové instituce, jejichž návštěvy je možno využít ke zpestření výuky dějepisu. Taková forma výuky byla označena za mimotřídní vyučovací formu a její význam byl popsán také v kontextu Rámcového vzdělávacího programu pro základní i střední školy. V úvodní části byl také zmíněn vývoj a současný stav Státního okresního archivu Vsetín, který byl pro celou dobu tvorby bakalářské práce velice přínosným zdrojem informací a materiálů k tématu.

Zhotovení návodu nebo příručky, jak prakticky využít archivu ve výuce dějepisu a jak tento typ výuky zorganizovat, bylo předmětem druhé části bakalářské práce. Nejprve byly zmíněny jak výhody, tak i nevýhody spolupráce archivu a školy. Za největší výhodu byl pokládán přímý kontakt žáků s originálními archivními prameny nebo jejich dokonalými kopiemi a také položení základů pro samostatnou spolupráci žáků s archivem a využívání primárních pramenů pro jejich budoucí práce. Nevýhodou zařazení práce s archivem do výuky dějepisu byla časová náročnost a pro žáky mladší 15 let zákaz práce s originály dokumentů. Dále bylo v příručce popsáno, jaké jsou možnosti využití archivu, co vše je potřeba zařídit pro konání exkurzního vyučování v archivu, jaké jsou při tom kladeny nároky na učitele a jak samotná návštěva archivu probíhá.

Byl také zhotoven dotazník, který měl za úkol zjistit názor učitelů a budoucích učitelů dějepisu na zařazení práce s archivem do výuky dějepisu, ze kterého vyplynulo, že se tato forma výuky učitelům zdála užitečná a zajímavá.

Na závěr bylo s využitím archivních materiálů ze Státního okresního archivu Vsetín vytvořeno pět pracovních listů, které jsou na téma Rodinný strom, Školní kronika, Čtení starého písma, Dobové reklamy a Archiv a matematika. Jednotlivé pracovní listy jsou určeny buď pro žáky základní školy, kde je rozlišen pracovní list jak pro první, tak pro druhý stupeň, nebo studenty střední školy. Jeden z pracovních listů je také určen spíše pro matematicky nadané.

Do budoucna by se mohlo nabízet rozšíření práce i o popis využití dalších

paměťových institucí ve výuce dějepisu či jiných předmětů a zhotovit více pracovních listů s využitím materiálů z těchto paměťových institucí.

Vypracováním bakalářské práce jsem se snažila podat ucelený náhled na problematiku spolupráce s archivem ve výuce dějepisu, který je určen zejména učitelům dějepisu, ale může být inspirací i pro studenty vysoké školy, kteří plánují v budoucnu vyučovat dějepis, mezi které také patřím a jednou bych tento typ výuky chtěla sama praktikovat.

Seznam použité literatury a zdrojů

Použitá literatura

1. ALTMAN, Karel. *Úvod do studia dějin národopisu na Moravě*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, 114 s.
2. BARTOŠ, Josef – CHOBOT, Karel. *Úvod do archivnictví pro historiky*. Olomouc, 2000, 62 s.
3. LABISCHOVÁ, Denisa – GRACOVÁ, Blažena. *Příručka ke studiu didaktiky dějepisu*. V Ostravě: Ostravská univerzita, Filozofická fakulta, 2008, 278 s.
4. PARKAN, František. *Didaktika dějepisu*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2014, 60 s.
5. POKORNÝ, Radek. Archivní teorie a metodika. In: SULITKOVÁ, Ludmila. *Archivnictví a spisová služba*. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem ve spolupráci s nakladatelstvím Scientia, spol. s r.o., 2017.
6. BALETKA, Ladislav. *Sborník Státního okresního archivu Vsetín*. Brno: Moravský zemský archiv, 2006, 170 s.
7. STANISLAV JULÍNEK A KOL. *Základy oborové didaktiky dějepisu*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2004, 275 s.
8. SULITKOVÁ, Ludmila. *Archivnictví a spisová služba*. Ústí nad Labem: Filozofická fakulta, Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem ve spolupráci s nakladatelstvím Scientia, spol. s r.o., 2017.

Použité internetové zdroje:

1. Adresář archivů. *Česká archivní společnost* [online]. Praha, 2018 [cit. 2018-03-28]. Dostupné z: <http://cesarch.cz/archivnictvi/adresar-archivu/>
2. SVOBODA, Martin. Citace o škole. *Citáty slavných osobností* [online]. 2018 [cit. 2018-04-15]. Dostupné z: <https://citaty.net/citaty-o-skole/>
3. Co jsou průřezová témata?. *PRUT - průřezová témata* [online]. [cit. 2018-04-07]. Dostupné z: <http://www.prurezovatemata.cz/Cojsoupr%C5%AF%C5%99ezov%C3%A1t%C3%A9mata.aspx>
4. Historie. *Státní okresní archiv Vsetín* [online]. Brno: Moravský zemský archiv v Brně, 2018. [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://vsetin.mza.cz/historie-9>

5. Profil SOkA Vsetín. *Státní okresní archiv Vsetín* [online]. Brno: Moravský zemský archiv v Brně, 2018. [cit. 2018-04-05]. Dostupné z: <http://vsetin.mza.cz/informace-1>
6. *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G.* [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 104 s. [cit. 2018-03-20]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/159>

Zákony

1. Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů.
2. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon).

Seznam obrázků v textu

Obrázek 1: Budova SOka Vsetín na ulici 4. května ve Vsetíně (foto: Z. Pomkla 2014)	14
Obrázek 2: Screenshot první strany digitální aplikace HistoryLab. (Zdroj obrázku: https://historylab.cz/)	24
Obrázek 3: Screenshot z aplikace HistoryLab, který zobrazuje cvičení s názvem Státní svátek. (Zdroj obrázku: https://historylab.cz/cviceni/statni-svatek/#popis-majove-oslavy-2).....	24
Obrázek 4: Screenshot webové stránky Moderní dějiny, sekce Prameny. (Zdroj obrázku: http://www.moderni-dejiny.cz/rubrika/157-prameny/)	25
Obrázek 5: Screenshot úvodní stránky sekce Reading Like a Historian. (Zdroj obrázku: https://sheg.stanford.edu/history-lessons).....	26
Obrázek 6: Titulní strana inventáře České legionářské obce Valašské Meziříčí (Zdroj obrázku: archiv autora).....	30
Obrázek 7: Pohled do depozitáře na regály s gruntovními knihami (foto: Z. Pomkla 2007)...	31
Obrázek 8: Gruntovní kniha městská z let 1558–1795 (Zdroj obrázku: SOkA Vsetín, AM Valašské Meziříčí, inv. č. 120 - gruntovní kniha 1588-1795).....	31
Obrázek 9: Pergamenová listina Jana ze Žerotína z roku 1612 (Zdroj obrázku: SOkA Vsetín, AM Valašské Meziříčí, inv. č. 6 - listina z roku 1612)	32
Obrázek 10: Pečetidlo pekařského cechu (Zdroj obrázku: SOkA Vsetín, Pekařský cech Valašské Meziříčí, inv. č. 6 - pečetidlo z roku 1664).....	32
Obrázek 11: Stupnice známek, které bývaly napsány ve třídním katalogu (Zdroj obrázku: SOkA Vsetín, ZDŠ Vsetín - Rokytnice, nezp. - část titulní strany třídní knihy)...	33
Obrázek 12: Volební letáček z roku 1907 (Zdroj obrázku: SOkA Vsetín, Sběrka soudobé dokumentace, nezp.)	33
Obrázek 13: Reklama na pečivo v novinách před rokem 1914 (Zdroj obrázku: SOkA Vsetín, Noviny zpod Radhoště 1914)	33
Obrázek 14: Formulář SOkA Vsetín - Souhlas zákonného zástupce s právním jednáním nezletilého (Zdroj obrázku: archiv autora)	36

Seznam příloh

Příloha 1: Rodinný strom – Pracovní list pro 1. stupeň ZŠ.....	47
Příloha 2: Školní kronika – Pracovní list pro 2. stupeň ZŠ.....	50
Příloha 3: Čtení starého písma – Pracovní list pro studenty středních škol.....	53
Příloha 4: Dobové reklamy – Pracovní list pro 2. stupeň ZŠ.....	55
Příloha 5: Archiv a matematika – Pracovní list pro matematicky nadané.....	57

Přílohy

Příloha 1

RODINNÝ STROM

Pracovní list pro 1. stupeň ZŠ

1. Viděl jsi někdy na hradě nebo zámku podobný rodinný strom, jako na obrázku? Tento je z hradu Český Šternberk.

Zdroj obrázku: Autor: takato marui from Osaka, Japan – Šternberg Family Tree, CC BY-SA 2.0,
<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=5955306>

Dovedl bys říct, kdo si takové rodokmeny nechal dělat?

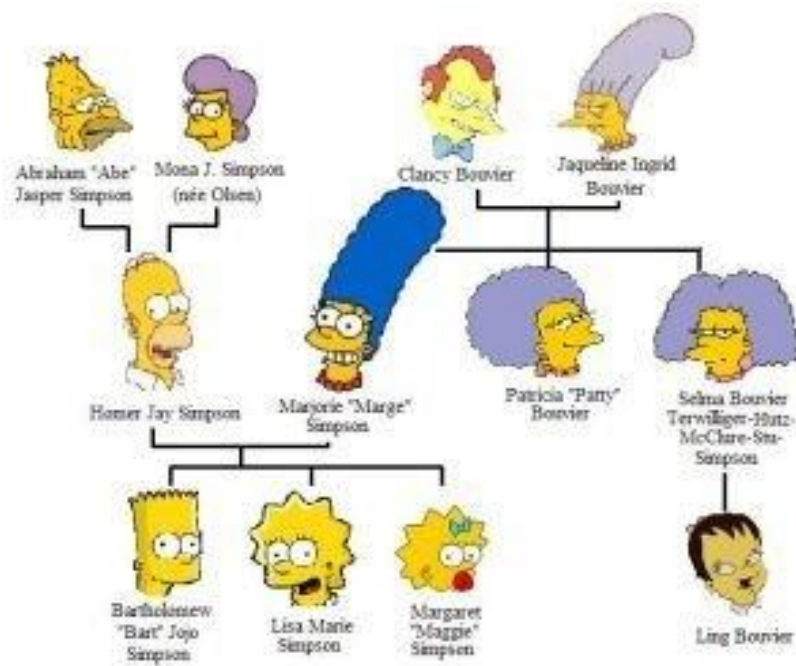
.....

2. Víš, kdo je to střen?

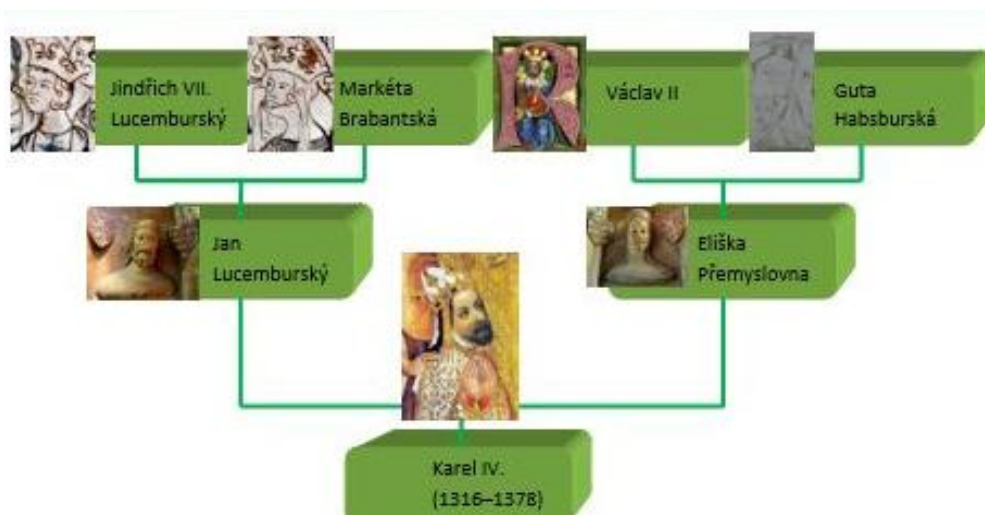
.....

Zakroužkuj ho na obrázku rodinného stromu z hradu Šternberk.

3. Prohlédni si dva obrázky rodokmenů. Znáš tyto rodiny?

Zdroj obrázku: <http://simpsonovi11.7x.cz/rubriky/rodokmen>

Zdroj obrázku: <http://karel4-stefanikova-pce.hys.cz/rodokmen-karla-iv/>

Pod obrázky napiš jména rodin, jejichž rodokmeny vidíš.

4. Pokus se vytvořit si vlastní jednoduchý rodinný strom. Doplně jména a data narození rodinných příslušníků. Pokud si nebudeš vědět rady, rodiče ti jistě rádi pomohou. Můžete potom společně ke jménům také nalepit fotografie rodinných příslušníků.

RODINNÝ STROM

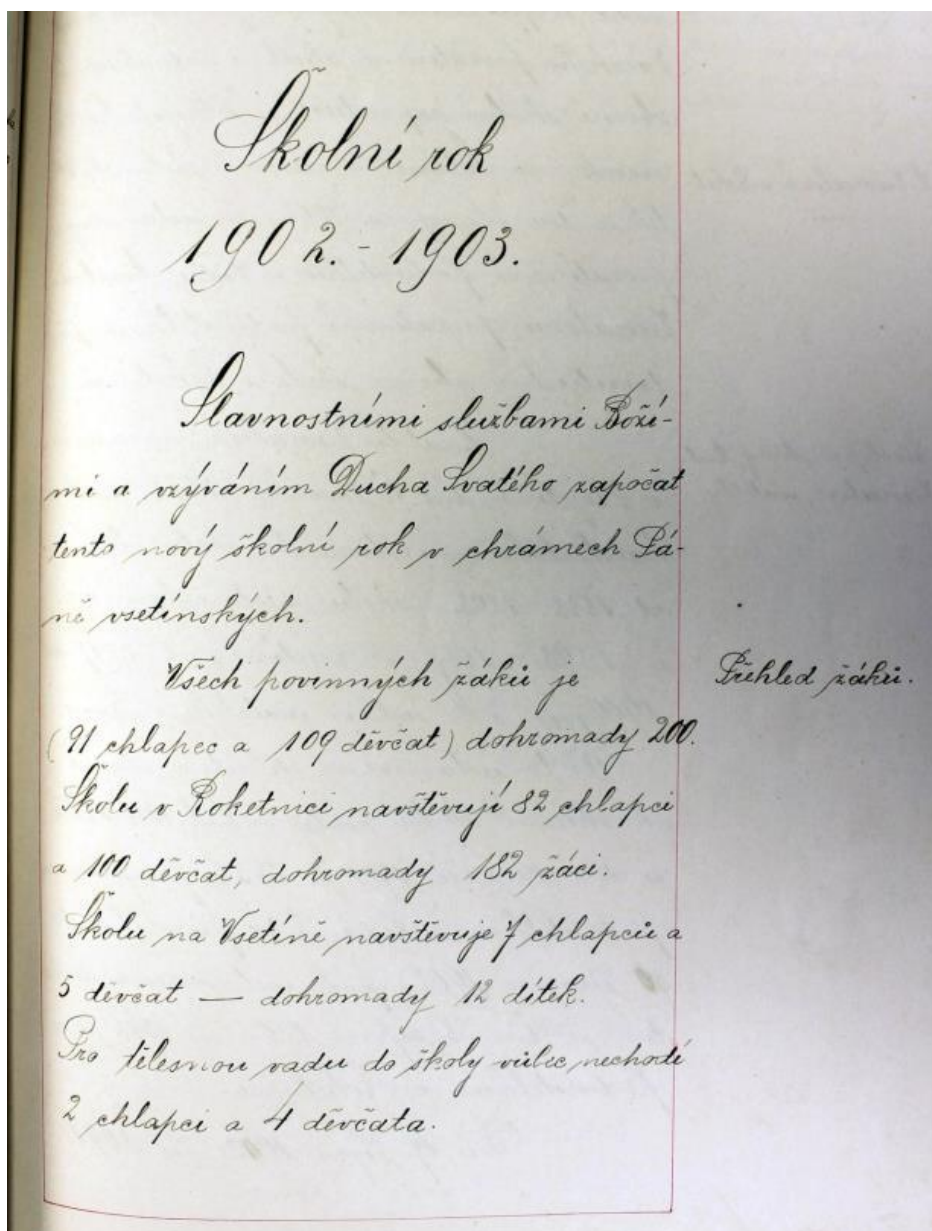
Pokud máš sourozence, určitě je doplně do stromu také. Víš, kde je umístit?

Příloha 2

ŠKOLNÍ KRONIKA

Pracovní list pro 2. stupeň ZŠ

1. Na obrázku je úryvek z rokytnické školní kroniky ze začátku školního roku 1902/1903. Dokážeš přečíst, co je v něm psáno?

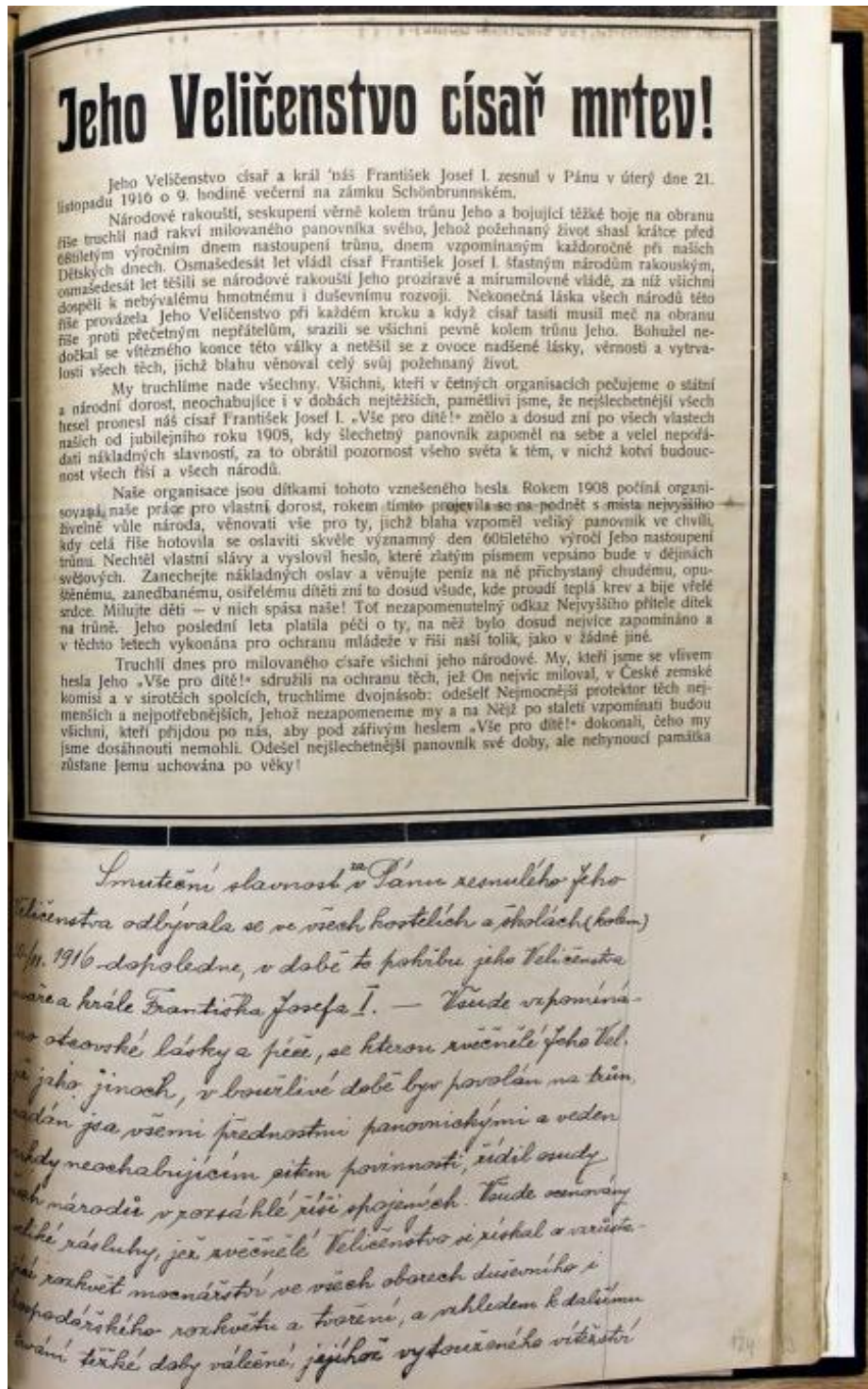

Zdroj obrázku: SOKA Vsetín, ZDŠ Vsetín - Roketnice, nezp. - školní kronika 1895-1927

Kolik žáků navštěvovalo školu v Roketnici ve školním roce 1902/1903?

.....

2. Podívej, co vše se do školní kroniky zapisovalo. Přečti si úryvek pod novinovým textem, který je psaný ručně.

Zdroj obrázku: SOKA Vsetín, ZDŠ Vsetín - Rokytnice, nezp. - školní kronika 1895-1927

Co se konalo ve škole v době císařova pohřbu? .....

Jak kronikář císaře popisoval? .....

Příloha 3

ČTENÍ STARÉHO PÍSMÁ

Pracovní list pro studenty středních škol

1. Do gruntovních knih se zapisovaly údaje o majetcích (gruntech) a jejich prodej, převod nebo koupě. Grunty byly většinou pojmenovány po původním vlastníkovi. Jak gruntovní knihy městské vypadaly, vidíš na obrázku níže.

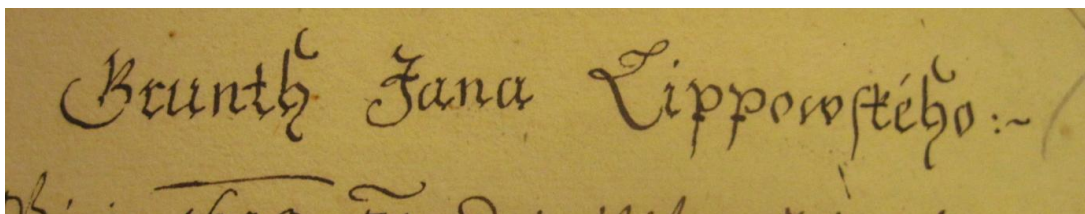
Zdroj obrázku: foto: Z. Pomkla 2007

V gruntovních knihách jsou zapsány cenné informace o majetcích našich předků, protože jsou to ale knihy velice staré, někdy je přečtení záznamů v nich obtížné.

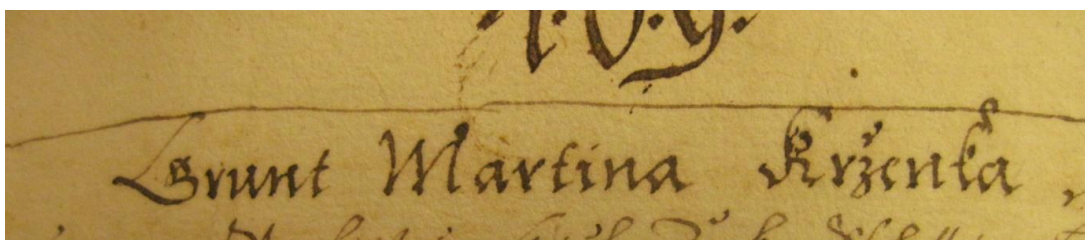
Na následujících třech obrázcích jsou názvy gruntů z městské gruntovní knihy, která začíná rokem 1558. Pokus se přečíst, komu grunt patřil a pod obrázek napiš jméno vlastníka v podobě, jakou by asi mělo dnes.

Grunt .....

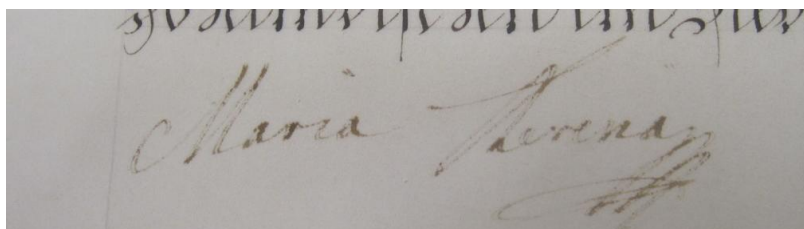
Grunt .....

Grunt .....

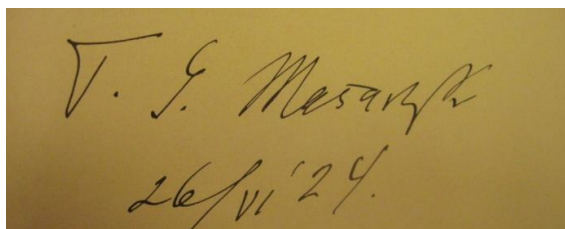
2. Sami jste již určitě poznali, že i dnes jsou podpisy některých lidí takřka nečitelné. Dokážete poznat, kterým významným osobnostem z historie naší země patří tyto dva podpisy?

Pod obrázek napiš jméno významné osobnosti, které myslíš, že podpis patřil:

Zdroj obrázku: SOkA Vsetín, AM Valašské Meziříčí, inv. č. 14 - potvrzení privilegií z roku 1747

.....

Zdroj obrázku: SOkA Vsetín, AM Vsetín, inv. č. 136 - pamětní kniha významných návštěv

.....

Vypracováno ve spolupráci se SOkA Vsetín.

DOBOVÉ REKLAMY

Pracovní list pro 2. stupeň ZŠ

1. Prohlédni si reklamy na mýdlo, které byly inzerovány ve valašských novinách před rokem 1914.

Zdroj obrázků: SOKA Vsetín, Noviny z pod Radhoště 1914, 1941

Které z mýdel si můžeš zakoupit ještě dnes?

.....

Navrhni vlastní značku mýdla a reklamu do novin na tvůj produkt.

Prostor pro tvůj návrh

2. Na obrázcích níže jsou reklamy z novin kolem roku 1914, 1941 a 1989. Dokážeš určit, která je která a seřadit je od nejstarší po nejmladší? Nejstarší označ jako 1, nejmladší jako 3.

Co hledáte?
Hotel „Radhošť“ v Krásně.
 Ano, t. n. Vám doporučujeme.
 Dostanete tam obědy od 7 Kč
 a v předplacení 6 Kč.
 Večeře v předplacení 5 Kč.
 Speciální piva: Plzeňský pra-
 zdroj a výtečné Litovel. pivo.
 Výborná přírod. vína. - Pro pp.
 cestující čistě zařízené pokoje.
Vždy v sobotu dršťková polévka!
 Všechny P. T. návštěvníky města a cestující
 uctivě zve
PETR SUBERT, hotelier.

Červen
18
 čtvrtek

**ČESKOSLOVENSKÁ
 STÁTNÍ LOTERIE**

na dovolenou ve svém autě

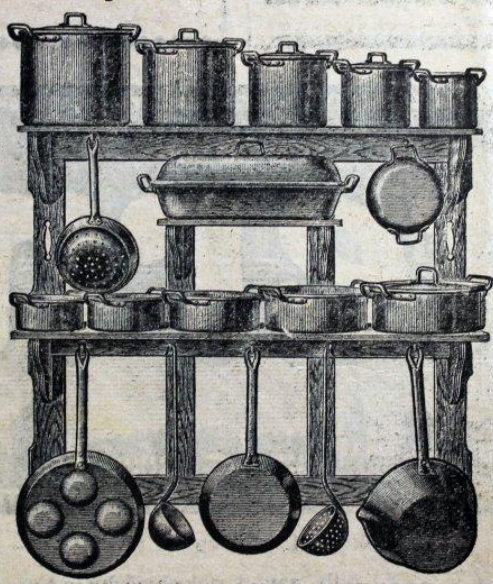

Výherci přemil 50 000. Kčs
mohou získat ihned osobní auto!
 232 881 dalších výher za 5,5 mil. Kčs
 Nezapomeňte si vás koupit los!

Siosování Československé státní loterie

Nejvhodnějším vánočním dárkem jest

**Soubor
 aluminiového
 nádobí**

pro 6 osob obou-
 straně matného za
K 40⁰⁰
 sestávající ze 24
 kusů dle vyobrazení

dodává firma
**Bratři
 Kohmové
 Vsetín.**

Soubor tentýž zevně
 zrcadlově leštěný, u-
 vnitř matný za
 K 44⁰⁰
 Poštou franko i s
 obalem jen o 1 K
 výše.

Zdroj obrázků: SOkA Vsetín, Noviny z pod Radhoště 1914, 1941, Nové Valašsko 1989

Podle čeho jsi rozhodoval, jak reklamy seřadit?

Vypracováno ve spolupráci se SOkA Vsetín.

ARCHIV A MATEMATIKA

Pracovní list pro matematicky nadané

1. V archivu se dokumenty ukládají do kartonů. Aby archiváři věděli, kolik dokumentů mají v archivu uloženo, zavedla se jednotka **BĚŽNÝ METR** (značí se **bm**). Ta představuje množství dokumentů na 1 metr regálu. Na obrázku dole vidíš regály ve Státním okresním archivu Vsetín plné kartonů s archiváliemi. Zkus tipnout, kolik běžných metrů dokumentů je uloženo ve Státním okresním archivu Vsetín celkem.

.....

Změř, kolik běžných metrů má knihovnička nebo police s knihami u vás doma.

.....

Tak si představ, že ve Státním okresním archivu Vsetín je uloženo asi 5 500 bm dokumentů. Blížil se tvůj tip tomuto číslu?

Ještě více dokumentů schraňuje například Národní archiv v Praze, který má asi 119 000 bm archiválií.

2. Dnes jsou již některé dokumenty dostupné také v elektronické podobě na internetu. Aby se tam dostaly, tak je ale musí archiváři skenovat, tomu se říká digitalizace archivních materiálů. To jim však zabere mnoho času, proto je zatím na internetu jen málo dokumentů.

Pro představu spočítej, jak dlouho by trvala digitalizace celého Státního okresního archivu ve Vsetíně, když víš že:

- v archivu je uloženo 5 500 bm
- do jednoho běžného metru se vejde 12 kartonů
- v jednom kartonu je 1000 listů
- skenuje se nepřetržitě dnem i nocí
- za minutu se naskenuje 5 listů
- počítej, že den má 24 hodin a rok 365 dní

Kolik je potřeba naskenovat celkem listů: .....

Kolik minut by trvalo skenování: .....

Kolik je to hodin: .....

Kolik je to přibližně dní: .....

Kolik je to přibližně let: .....

Obdobně spočítej, jak dlouho by trvala digitalizace Národního archivu v Praze.

.....